

Master Thesis opleiding Media & Journalistiek
Faculteit der Historische- en Kunstwetenschappen
Erasmus Universiteit Rotterdam

Onderwerp : Feitenselectie- en interpretatie door Journalisten
Door : Mw. C. Blanken, 284839
Datum : Rotterdam, 27 April 2006
Begeleider : Drs. G.W.M. Weijers
2^e lezer : Prof.Dr. W. Oosterbaan Martinius
Cijfer : 7

Feitenselectie- en interpretatie door journalisten

Een kritische analyse van de berichtgeving in
De Telegraaf en *NRC Handelsblad*
over de eerste rechtszaak tegen Eric O.

Master's Thesis opleiding Media & Journalistiek
Faculteit der Historische- en Kunstwetenschappen
Erasmus Universiteit Rotterdam
April 2006

Door: Christien Blanken

Studentnummer: 284839

E-mail: c.blanken@zonnet.nl

Eerste begeleider: Drs. G.W.M. Weijers

Tweede begeleider: Prof. Dr. W. Oosterbaan Martinius

Voorwoord

Wanneer je aan een studie begint, weet je dat die afgesloten moet worden met een scriptie. Maar na een scriptie voor mijn Hbo-opleiding Communicatie Creatief en een bachelor scriptie voor het schakeljaar van de opleiding Media & Journalistiek, denk je dat je al wel wat geleerd hebt. Een scriptie schrijven om je *Master* titel te behalen moet ook nog wel 'even' lukken! Helaas was dat een naïeve veronderstelling en verliep het proces niet zo soepel als ik mij dat had voorgenomen.

In het najaar van 2004 ben ik begonnen met de opzet voor deze *thesis*. Voordat ik het inzicht kreeg wat ik nou eigenlijk wilde gaan onderzoeken, was ik een aantal weken verder. En voordat ik begon aan het schrijven van de *thesis* zelf was ik een paar maanden verder. Gedurende de hele periode zijn er meerdere momenten geweest dat ik het echt niet meer zag zitten. Alles wat mensen van tevoren zeggen over het schrijven van een scriptie is waar: het is hard werken en veel wanhopige uren achter een computerscherm doorbrengen. Je wordt geconfronteerd met jezelf en het vereist de nodige discipline en doorzettingsvermogen. Maar na een aantal tegenslagen is het dan toch gelukt om deze *thesis* tot een goed einde te brengen. En ik ben trots op het resultaat!

Uiteraard heb ik de nodige begeleiding tijdens de gehele periode gekregen. Allereerst van mijn begeleider, Addy Weijers. Vooral in het begin heeft hij mij geholpen inzicht in het onderzoek en de theorie te krijgen. Ik zag af en toe de wanhopige blik bij hem dat ik het toch echt weer niet goed begrepen had en het heeft inderdaad even geduurd voordat ik het licht zag. Maar uiteindelijk hebben de gesprekken en het emailcontact ervoor gezorgd dat ik deze *thesis* naar een hoger niveau heb kunnen tillen.

Mijn tweede begeleider van deze *thesis* is Warna Oosterbaan. Hij is werkzaam bij *NRC Handelsblad* en heeft het boek *Een leesbare scriptie* geschreven. Dit was voor mij een extra uitdaging een leesbare scriptie te schrijven en wellicht komen de uitkomsten van dit onderzoek nog eens aan bod op de redactie van *NRC Handelsblad*.

Naast deze twee begeleiders wil ik graag mijn zus Marieke Blanken bedanken voor de (redactionele) adviezen en morele ondersteuning. En ook alle andere mensen die mij gesteund hebben, in het bijzonder mijn ouders en Jean-Paul Straetmans, die enorm veel geduld met mij heeft gehad.

Christien Blanken

Inhoudsopgave

INLEIDING	5
HS. 1 COMMUNICATIE EN REPRESENTATIE.....	8
1.1 Taal en representatie	9
1.2 Communicatie als symbolisch proces.....	10
1.3 Discours	11
1.4 Terugkoppeling.....	12
HS. 2 FRAMING	14
2.1 Het frame en haar publiek.....	14
2.2 Frame als georganiseerd principe	15
2.3 Nieuwsverhalen en framing.....	17
2.4 Vergelijking en terugkoppeling	18
HS. 3 VERHAAL EN VERANKERING.....	20
3.1 Terugkoppeling.....	22
HS. 4 EERDERE RELEVANTE ONDERZOEKEN	23
4.1 Onderzoek naar berichtgeving over een rechtszaak.....	23
4.2 Morele kracht van nieuwsverhalen	24
4.3 Nieuwsverhalen aan de hand van vooraf opgestelde hypothesen	25
HS. 5 ONDERZOEKSVERANTWOORDING	27
5.1 Aanleiding en onderzoeksvraag.....	27
5.2 Onderzoeksmateriaal	28
5.3 Relevantie	30
5.4 Type onderzoek	30
5.5 Werkwijze.....	30
HS. 6 ONDERZOEKSRESULTATEN	32
6.1 Voorbeeldanalyse	32
6.2 Aanleiding, doel, abstracte doel en conclusie	45
6.3 Feitenselectie- en ordening	49
6.4 Beweringen	52
6.5 Verankeringen/ boodschappen.....	54
6.6 Conclusies naar aanleiding van de onderzoeksresultaten	56
HS. 7 CONCLUSIE EN TERUGKOPPELING	58
LITERATUURLIJST	62

Inleiding

“Verdachte diende zijn taak onder moeilijke omstandigheden te verrichten. Er was sprake van chaos. Aan weerszijden van de bergingsplaats stonden files met geagiteerde Irakezen. Er was een Amerikaans konvooi met prefabs: Irakezen probeerden daarvan voor hen waardevolle spullen te bemachtigen. Een Amerikaans konvooi met gevangenen moest de plaats van de berging doorschrijven.

Verdachte had onvoldoende mensen om de beveiliging van de berging adequaat uit te voeren. Toen de te bergen container op de dieplader stond bevond zich een menigte van naar schatting 100 Irakezen in het zijterrein. Groepjes van hen begonnen zich richting bergingsplaats te begeven. Verdachte heeft toen zijn wapen zichtbaar voor de naderende groepjes doorgeladen. De groepjes liepen echter door. Verdachte heeft toen een waarschuwingsschot in de lucht afgevuurd. Ondanks dat bleef een klein deel uit de groepjes doorlopen naar de weg. Verdachte heeft, toen de groep volgens hem op 75 m. was, een waarschuwingsschot links voor de groep in de grond afgevuurd. Maximaal 2 seconden daarna werd gezien dat een Irakees viel. Deze Irakees werd naar de weg gebracht tot vlak voor onder meer verdachte. Deze Irakees was zwaar gewond” (<http://www.rechtspraak.nl/Gerchten/Rechtbanken/Arnhem/Actualiteiten/Erik+O.htm>, geraadpleegd 5 mei 2005).

Het incident wat hierboven is beschreven, heeft plaatsgevonden op 27 december 2003 in Zuid-Irak. Sergeant-majoor Eric O. heeft die dag een schot gelost richting een groep Irakezen. Zij probeerden een van een vrachtwagen afgevalen container te plunderen. Bij het schietincident komt één Irakees om het leven. Enkele dagen na het incident is Eric O. gearresteerd en naar Nederland getransporteerd, waarna hij is vrijgelaten in afwachting van het proces. In september en oktober 2004 vindt het eerste proces plaats in Arnhem. Eric O. is het primair handelen in strijd met de geldende geweldsinstructie en subsidiair dood door schuld ten laste gelegd (Coolen 2005, p. 258).

Op 18 oktober 2004 spreekt de militaire kamer van de rechtbank in Arnhem Eric O. voor de eerste keer vrij, omdat de aanklachten tegen hem volgens de rechtbank niet bewezen zijn (*NRC Handelsblad*, 18 oktober 2004). Na de vrijspraak gaat het OM in hoger beroep, maar ook het gerechtshof in Arnhem spreekt hem op woensdag 4 mei 2005 vrij (*NRC Handelsblad*, 4 mei 2005). Op 12 mei 2005 maakt het OM bekend dat zij niet in cassatie zal gaan tegen de vrijspraak (*NRC Handelsblad*, 12 mei 2005). Op 12 oktober 2005 kent de militaire kamer van het gerechtshof te Arnhem Eric O. een vergoeding van € 10.000,00 toe wegens immateriële schade (<http://www.rechtspraak.nl/Gerechten/Gerechtshoven/Arnhem/Actualiteiten/Persbericht+in+de+zaak+schadevergoeding+Eric+O.htm>, geraadpleegd 4 januari 2006). De advocaat van Eric O. had om een vergoeding van €300.000,00 gevraagd, maar omdat O. niet is vastgehouden in de periode voor zijn proces, heeft de rechtbank geen gehoor gegeven aan deze hoge eis.

De zaak tegen Eric O. is in de media uitvoerig aan bod gekomen. Bij de verslaggeving hierover moet in acht worden genomen dat kranten een eigen interpretatie geven aan de feiten en verhalen die vanuit de rechtszaak naar voren komen. Journalisten gaan op een andere manier met feiten om dan in een rechtszaak gebeurt. De kranten hoeven niet tot een uitspraak te komen, maar moeten een representatie geven van wat er is gebeurd. Zij kunnen het schietincident in een verschillend daglicht plaatsen: Eric

O. kan als dader of als slachtoffer worden neergezet, net zoals het OM als 'goed functionerend' of 'slecht functionerend' kan worden afgebeeld. De kranten kunnen zelf tot op een zekere hoogte bepalen op wat voor een manier zij de zaak representeren oftewel 'framen'. Ze kunnen er informatie bijhalen die niet uit de rechtszaak afkomstig is, maar wel van belang is voor de beeldvorming van het incident. Ook kan het gebeuren dat de dagbladen aspecten weglaten die wel van belang zijn tijdens de rechtszaak. De kranten vermelden bijvoorbeeld alleen de harde feiten, terwijl in de rechtszaak de achtergrond van het verhaal en de motieven een belangrijke plaats innemen. Door deze informatie in een bericht weg te laten, beschikt het publiek over andere kennis. Hierdoor kan de lezer tot een ander oordeel komen (Condit & Selzer 1985).

Het onderzoek

In het onderzoek voor deze *Master's thesis* bekijk ik op wat voor manier *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* hebben bericht over de eerste rechtzaak tegen Eric O. Deze heeft plaatsgevonden op 27, 29 en 30 september en 4 oktober 2004. Ik onderzoek hierbij of de betekenisverlening in de twee kranten verschilt. Het gaat erom welke betekenis, welke duiding door de kranten is verleend aan de feiten in de rechtszaak tegen Eric O. De verhalen die worden verteld over de feiten zijn dragers van een specifieke betekenisverlening: het frame.

Aanleiding om voor deze *Master's thesis* te kijken naar de berichtgeving in twee dagbladen, is mijn interesse in de manier waarop dagbladen te werk gaan. De berichtgeving in een krant kan bepalend zijn voor het imago van een organisatie of persoon. Het kan iemand maken of breken. Journalisten van verschillende dagbladen kunnen over dezelfde feiten beschikken, maar toch een compleet ander artikel schrijven. Het gaat om de manier waarop journalisten omgaan met feiten en hoe zij die feiten interpreteren.

De reden waarom ik gekozen heb voor de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O., is omdat het een gevoelige, ingewikkelde en daarom interessante zaak is. Er is veel ophef geweest over het schietincident en het gaat in de berichtgeving niet alleen over Eric O. Ook het OM, de Tweede Kamer en het Korps Mariniers komen aan bod: onder andere de rumoer die ontstond binnen de militaire vakbonden naar aanleiding van Eric O.'s arrestatie op verdenking van moord en de ophef in de Tweede Kamer na het publieke optreden van Procureur-generaal Joan de Wijkerslooth in NOVA.

De voorlopige vraagstelling die ik in dit onderzoek hanteer luidt als volgt:

Wat zijn de verschillen in duiding wat betreft de feiten rondom de eerste rechtzaak tegen Eric O., tussen het dagblad De Telegraaf enerzijds en NRC Handelsblad anderzijds?

Om antwoord te kunnen geven op de vraagstelling, bekijk ik de wijze waarop *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* in hun berichtgeving zijn omgegaan met de feiten uit de rechtszaak tegen Eric O. Onderzoeksvragen die aan bod komen zijn: verschillen de kranten in de interpretatie van de feiten en/of het frame waarin die feiten zijn geplaatst. Welke feiten staan er in de kranten en welke niet, welke inferenties zijn er gemaakt naar aanleiding van die feiten en aan welke waarden zijn deze verankerd in het verhaal?

Opbouw

Deze *thesis* is opgedeeld in drie delen. Het eerste deel (hoofdstuk 1 tot en met 4) bestaat uit het theoretisch kader. In het eerste hoofdstuk bespreek ik de theorieën van Stuart Hall (1997) en James W. Carey (1989). Deze theorieën gaan over de relatie tussen de empirische werkelijkheid en de afbeelding ervan: de representatie middels symbolen. Door middel van representatie wordt aan objecten en gebeurtenissen een specifieke betekenis verleend. Niet alles krijgt betekenis, want iedere representatie komt tot stand vanuit een perspectief. Een cultuur kenmerkt zich doordat de leden een specifieke betekenisverlening delen met elkaar. Vandaar dat communicatie en cultuur met elkaar samenhangen. Door communicatie deelt men de cultuurbepaalde betekenisverlening.

In het tweede hoofdstuk ga ik in op het begrip framing. Aan de hand van verschillende theorieën en visies beschrijf ik dit begrip. Het gaat bij dit begrip om gedeelde kennisstructuren. Deze worden bepaald door culturele normen en waarden en hierdoor is het mogelijk gebeurtenissen te duiden.

In hoofdstuk 3 ga ik in op verhalen en hoe deze worden opgebouwd. Dit heeft te maken met feitenselectie en ordening. Aan de hand van feiten maakt het publiek inferenties en deze inferenties verankert men aan algemeen aanvaarde culturele opvattingen.

Hoofdstuk 4 is het laatste theoretische hoofdstuk en beschrijft een aantal relevante onderzoeksartikelen. Het eerste artikel gaat over een vergelijkend onderzoek tussen een Amerikaanse rechtszaak en de berichtgeving hierover in een Amerikaanse krant. Het tweede artikel gaat over een analyse die is uitgevoerd aan de hand van drie journalistieke verhalen. Het gaat hierbij om de manier waarop de schuld of onschuld van het slachtoffer is weergegeven. Het derde artikel gaat over een onderzoek waarin wordt bekeken of journalisten artikelen schrijven aan de hand van vooraf opgestelde hypothesen.

In het tweede deel van mijn scriptie komt de onderzoeksmethode aan bod: in hoofdstuk 5 zet ik mijn onderzoek naar de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O. uiteen.

In het derde deel van mijn scriptie presenteer ik de resultaten van mijn onderzoek: in hoofdstuk 6 geef ik de resultaten van de analyse weer en in hoofdstuk 7 geef ik antwoord op de vraagstelling van deze *Master's thesis*.

Hs. 1 Communicatie en representatie

Verhalen op basis van feiten spelen zowel in de berichtgeving van een krant, als in een rechtszaak een belangrijke rol. Echter wel op verschillende manieren. In de rechtszaak tegen Eric O. geven het OM en de advocaat van O. beiden een versie van het schietincident. Dit incident vond plaats op 27 december 2003 in het zuiden van Irak. Beide partijen geven hun eigen betekenis aan de feiten zoals die zijn weergegeven in de rapportage over het handelen van Eric O. Het zijn de rechters die hierna de verhalen van beide partijen moeten toetsen op hun geloofwaardigheid.

In mijn onderzoek gaat het niet om de interpretaties die de rechters maken, maar om de interpretaties die de journalisten maken. Zij krijgen vanuit veel hoeken verhalen over de rechtszaak en het incident. Die verhalen zijn interpretaties gebaseerd op feiten die bekend zijn geworden. De journalist zal vervolgens moeten kijken of de verhalen die hij te horen krijgt overeenkomen en welke betekenis hij aan deze verhalen moet geven.

Aan de hand van de berichten die in de media naar voren komen, zal het publiek mede een mening vormen. De journalist moet in principe alleen een weergave (representatie) verzorgen van hetgeen er is gebeurd en het publiek moet vervolgens hieraan een betekenis geven. Het is echter onvermijdelijk dat er betekenis wordt gegeven aan het issue door de media zelf. Dit doordat er in de dagbladen of in de journaals op televisie een selectie wordt gemaakt uit de feiten. Deze feiten worden op een dusdanige manier geselecteerd en geordend, zodat er een bepaalde interpretatie van de gebeurtenis wordt gemaakt.

Uit een artikel van Celeste Michelle Condit en J. Ann Selzer, genaamd *The rhetoric of objectivity in de newspaper coverage of a murder trial* (1985) blijkt dat dagbladen het publiek niet zonder meer op de hoogte stellen van alle beschikbare informatie bij een rechtszaak, waardoor het publiek anders kan oordelen dan de rechters. In dit artikel wordt geschreven over een rechtszaak uit 1985, die plaatsvond in Amerika. De man die terecht stond bij deze zaak had een moord begaan op een collega van hem. De verdachte had zichzelf hiervoor aangegeven en de moord bekend. Zijn motieven voor de daad waren helder: de man was jaren geterroriseerd door het slachtoffer, op zo een wijze dat het hem uiteindelijk teveel werd. De jury heeft de man vrijgesproken voor de moord op zijn collega naar aanleiding van deze motieven.

Het publiek buiten de rechtszaal moest de informatie over deze zaak uit de kranten halen. De kranten belichtten louter de harde, objectief waarneembare feiten van de rechtszaak. De persoonlijke achtergrond van de dader en het motief om het slachtoffer neer te schieten, werd in de pers nagenoeg achterwege gelaten. Het lezende publiek begreep daarom niet waarom de man werd vrijgesproken en was zeer verbaasd over het vonnis (Condit & Selzer 1985, p. 201-205).

De manier van rapporteren zoals bij deze zaak aan de orde was, wordt in het artikel uitgelegd als *objective reporting*. Dit is gebaseerd op de theorie van het behaviorisme van Watson en Skinner. Volgens Skinner kan men al het menselijke gedrag verklaren uit het waarneembare en aan de hand daarvan wordt de werkelijkheid geïdentificeerd. Motieven van de dader zijn niet direct waarneembaar en daarom niet opgenomen in het verhaal. Het verslag is feitelijk juist, maar vertelt kennelijk toch maar een deel van het verhaal.

Bij verklaringen die berusten op redenen en motieven, is het vereist om assumpties te maken over de bedoelingen en trekt men conclusies aan de hand van de motieven. Dit maakt het volgens Skinner onbetrouwbaar (in Condit & Selzer, p. 210-211). Er wordt vanuit deze theorie veel meer gekeken naar wat de zintuiglijk waarneembare ‘waarheid’ is en men ziet interpretatie als de vijand van de waarheid. In de theorie die nu aan bod komt, de representatietheorie, wordt de relatie tussen werkelijkheid of waarheid en interpretatie of betekenisverlening juist geproblematiseerd.

1.1 Taal en representatie

Stuart Hall schrijft in zijn boek *Representation. Cultural representations and signifying practices* (1997) dat representatie te maken heeft met cultuur. Hij schrijft dat cultuur zich volgens de sociale wetenschap bezighoudt met de productie en uitwisseling van betekenissen tussen leden van een groep of samenleving (1997, p. 2). Het gaat er hierbij om hoe de wereld geïnterpreteerd wordt door de leden. Dit betekent niet dat iedereen altijd en overal dezelfde betekenisgeving hanteert. Objecten en gebeurtenissen kunnen door mensen binnen een zelfde cultuur op een andere wijze geïnterpreteerd worden. Dit heeft te maken met individuele ervaringen van mensen.

Maar cultuur kenmerkt zich volgens Hall vooral door een gedeelde betekenisgeving en dit wordt mogelijk gemaakt door middel van taal (1997, p. 4). Hier legt hij de link tussen cultuur en representatie: taal is het middel om ideeën en gevoelens te representeren in een cultuur. Representatie door middel van taal is daarom van groot belang bij het ontwikkelen en doorgeven van betekenissen. Met taal bedoelt Hall niet alleen de gesproken taal, maar ook andere symbolsystemen die representeren, dat wil zeggen in staat zijn “*to express or communicate a thought, concept, idea or feeling*” (1997, p. 4). Hierbij kan gedacht worden aan beelden maar ook aan kleuren en andere vormen van expressie en – belangrijk in het kader van dit onderzoek – verhalen.

Bij cultuur gaat het om een samenleving, waarin de leden grofweg dezelfde betekenis geven aan objecten, ideeën en gebeurtenissen. Aan die gedeelde betekenisverlening liggen gedeelde opvattingen en normen en waarden ten grondslag. Men gebruikt de taal om te kunnen representeren. Hierdoor kan men betekenis geven aan mensen, objecten en gebeurtenissen. Representatie speelt hierbij een rol, doordat we representeren door middel van woorden, beelden, verhalen. Door deze representatie krijgt het object, de gebeurtenis een specifieke betekenis. Dingen in de empirische realiteit waar geen betekenis aan wordt verleend door de deelnemers van de cultuur, zijn kennelijk niet zo van belang. Er wordt geen teken of symbool gekoppeld aan een dergelijk object of gebeurtenis.

Hall schrijft dat mensen objecten en gebeurtenissen betekenis geven door deze in een bepaald kader te plaatsen. Hierdoor kan men ze op de ‘juiste’ manier interpreteren (1997, p. 3). Zoals al eerder beschreven, betekent dit dus niet dat alle interpretaties van iedereen gelijk zijn. Maar kenmerkend voor een (sub-)cultuur is dat de betekenisverlening grofweg overeenstemt. Door betekenis te geven aan objecten, personen en gebeurtenissen et cetera, creëren en bevestigen we tegelijkertijd onze (culturele) identiteit. Het geeft een invulling aan wie we zijn en bij wie we horen. Betekenissen en interpretaties zijn constant in ontwikkeling en worden aangepast aan de sociale omgeving waaraan we deelnemen (Hall 1997, p. 3). Communicatie speelt een hoofdrol in het laten circuleren van deze interpretaties in een gemeenschap.

In het boek van Stuart Hall wordt geschreven over twee systemen van representatie. Het eerste systeem heeft te maken met mentale representatie. Het gaat hierbij om concepten en beelden die wij in ons hoofd hebben over objecten, mensen en gebeurtenissen. We weten wat een stoel is, maar we weten ook wat oorlog is, zonder dat we dat zelf hebben meegemaakt. We hebben hierover namelijk een beeld ontwikkeld in ons hoofd. Betekenis hangt af van de relatie tussen dingen in de wereld en de concepten hierover in ons hoofd. Hierdoor creëren wij een mentale representatie van dingen in onze gedachten (Hall 1997, p. 17-18).

Maar, zo schrijft Hall, de mentale representatie is niet voldoende. We moeten meningen ook kunnen delen en doorgeven. Dit gebeurt aan de hand van het tweede representatiesysteem, namelijk taal. De relevantie van taal is volgens Hall vooral de functie ervan. Taal op zich heeft geen betekenis. Maar doordat mensen door middel van taal de wereld op een bepaalde manier interpreteren, werkt taal als een representatiesysteem. Door deze symbolisatie/ representatie kan men betekenis geven aan datgene wat men wil communiceren (Hall 1997, p. 5, 18-19).

1.2 Communicatie als symbolisch proces

Dicht bij de benadering van Stuart Hall staat de theorie van James W. Carey. In zijn boek *Communication as culture. Essays on media and society* (1989) geeft hij een toelichting op wat communicatie is vanuit twee benaderingen, namelijk de *transmission view* en de *ritual view*. De transmissie benadering is een visie op communicatie die uitgaat van het doorgeven en uitwisselen van informatie aan elkaar (Carey 1989, p. 15). Dit is voor velen de meest gebruikte betekenis van het woord communicatie.

Carey gaat dieper in op de andere benadering van communicatie, namelijk de rituele benadering. Bij deze benadering gaat het niet zozeer om het overbrengen van informatie. Hierbij heeft communicatie veel meer te maken met de representatie van gedeelde opvattingen. Het doel van deze benadering van communicatie is het opbouwen en instandhouden van een gemeenschap (Carey 1989, p. 18).

Communicatie bindt mensen tot een *community*, een gemeenschap. Door middel van communicatie circuleren er gedeelde opvattingen en ontstaat er gedeelde kennis. Dit kan gaan over betekenissen die men geeft aan bijvoorbeeld gedrag, normen en waarden, symbolen et cetera. De belangrijkste functie van communicatie is volgens Carey het onderhoud van het wereldbeeld en de gedeelde opvattingen. Elke cultuur is gebaseerd op gedeelde betekenisverlening van de wereld en deze wordt bevestigd door middel van communicatie (Carey 1989, p. 18).

Deze theorie van Carey komt in de buurt van de theorie van Hall. Hall zegt dat cultuur gaat over productie en uitwisseling van betekenissen en dit gebeurt door middel van taal. Carey begint bij die taal en zegt dat communicatie zorgt voor het creëren/ onderhouden van gedeelde betekenisgeving, waardoor de gemeenschap bij elkaar wordt gehouden. In beide theorieën draait cultuur om de gedeelde interpretaties, die verspreid of bevestigd worden door middel van taal/ communicatie.

Carey schrijft dat wanneer er volgens de rituele benadering naar een krant wordt gekeken, dit op een andere manier gebeurt dan volgens de transmissie benadering (1989, p. 20). Bij de transmissie benadering wordt een krant gezien als een instrument dat nieuws en kennis verspreidt en men onderzoekt of dat lukt of niet. Bij de rituele benadering wordt het lezen van een krant niet zozeer

gezien als het verkrijgen van informatie. Het gaat er meer om dat de krant de mogelijkheid biedt om het eigen wereldbeeld te vergelijken met, of te toetsen aan het wereldbeeld van de krant. Als men tot een zelfde cultuur behoort, zullen die wereldbeelden niet fundamenteel uiteen lopen. Om die reden is het interessant te kijken naar het wereldbeeld van de krant: welke duiding geeft zij aan de realiteit? Dit wordt onder andere gedaan aan de hand van de onderwerpkeuze en de manier waarop er aandacht aan die onderwerpen wordt besteed. Zo maakt de krant een interpretatie van de werkelijkheid en laat het de lezer een bepaald wereldbeeld zien. De belangrijkste functie in die visie is vervolgens niet het overdragen van kennis, maar het delen van een specifieke betekenisverlening aan of kennis van de werkelijkheid: het culturele wereldbeeld. Het wereldbeeld wordt hiermee bevestigd door middel van de krant (Carey 1989, p. 20). Wanneer men bijvoorbeeld leest over de oorlog in Irak en dat bij een zelfmoordactie slachtoffers zijn gevallen, bevestigt dit ons wereldbeeld dat een mensenleven in Irak van minder waarde wordt geacht (namelijk ondergeschikt aan de wil van God), dan in onze Westerse samenleving. Het nieuws geeft ons wel concrete informatie (wie, wat, waar, wanneer en hoe), maar als belangrijkste functie wordt gezien de bevestiging van ons wereldbeeld en de waarden die daarin verankerd zijn.

Naar aanleiding van deze rituele visie op communicatie, komt Carey tot de volgende definitie van communicatie (1989, p. 23): “*Communication is a symbolic process whereby reality is produced, maintained, repaired and transformed.*” Door het een symbolisch proces te noemen, geeft Carey aan dat het bij communicatie niet draait om pure informatieoverdracht, maar om een proces waarbij een via symbolen ‘voorgeïnterpreteerd’ werkelijkheidsbeeld wordt geproduceerd en onderhouden. Het is een proces, waarbij betekenis wordt gegeven aan de werkelijkheid, de realiteit. En door die betekenisgeving aan de werkelijkheid te delen, ontstaat er gedeelde kennis en dat leidt tot een gemeenschap.

Carey schrijft hierbij dat ons gezond verstand en intellectuele kennis is verbonden aan de realiteit zoals wij die waarnemen, met daarin objecten, gebeurtenissen en processen (1989, p. 25). Wij zijn in staat die realiteit van objecten et cetera te benoemen en te beschrijven door middel van taal. Door deze beschrijving krijgt realiteit een betekenis. Realiteit is daarom niet een gegeven, een vaststaand iets. Realiteit wordt geproduceerd door communicatie.

Hier is tevens een overeenkomst aan te wijzen met de theorie van Stuart Hall. Hall schrijft dat het object en de gebeurtenis betekenis krijgt door middel van representatie (1997, p. 5). Carey schrijft dat de objecten betekenis krijgen door middel van een symbolisch proces (communicatie) (1989, p. 23). Dit komt op hetzelfde neer.

1.3 Discours

Daar waar Carey spreekt van ‘symbolische processen’, zoals taal waarmee gemeenschappelijke opvattingen worden onderhouden, spreekt Stuart Hall in zijn artikel *Representation, cultural representations and signifying practices* (1997), van *discourse*. Discours is de manier van verwijzen naar of kennis verwerven over de wereld.

John Fiske definieert het begrip discours in zijn boek *Television culture* (1987, p. 14) als volgt: “*Discourse is a language or system of representation that has developed socially in order to make and circulate a coherent set of meanings about an important topic area. These meanings serve the interest of that section of society within which the discourse originates and which works ideologically to naturalize those meanings into common sense.*”

Discours is een representatiesysteem, waarmee betekenissen over belangrijke onderwerpen worden verspreid vanuit een specifieke visie die ideologisch geladen is. In zijn boek *Media matters. Everyday culture and political change* (1994), gaat John Fiske nader in op het begrip *discourse*. Fiske brengt net als Hall de term discours in verband met het werk van Michel Foucault (1926-1984).

Foucault legde de nadruk bij representatie op de productie van kennis door middel van discours (in Hall 1997, p. 43). Foucault definieerde discours als “*a group of statements which provide a language for talking about – a way of representing the knowledge about – a particular topic at a particular historical moment*” (in Hall 1997, p. 44). Het gaat hierbij niet alleen om de taal, maar ook om het gebruik ervan. De taal moet in praktijk worden gebracht, zodat er kennis wordt geproduceerd. Foucault beweert dat zonder discours objecten geen betekenis hebben. Het kan dus wel fysiek bestaan, maar het heeft geen waarde oftewel betekenis (in Hall 1997, p. 44-45).

Volgens Fiske is discours een taal die zich kenmerkt door de sociale condities waarin het wordt gebruikt en door de mensen die het gebruiken (1994, p. 3). Hij schrijft dat een discours is onder te verdelen in drie dimensies:

- 1) Een onderwerp of gebied van sociale ervaringen, waaraan betekenisgeving is gekoppeld: het object.
- 2) Een sociale positie van waaruit de betekenis wordt gegeven: het perspectief.
- 3) Een verzameling van woorden, afbeeldingen en symbolen, waarmee betekenis kan worden gegeven: de vorm van het discours.

Discours heeft te maken met de productie van kennis binnen een sociale groep: een (sub)cultuur. Deze kennis is het resultaat van gedeelde betekenisgeving en draagt de dominante opvattingen van een groep in zich.

Dit komt overeen met de besproken theorie van Hall (1997) en Carey (1989). Zij zeggen dat representatie en communicatie zorgen voor gedeelde opvattingen, waardoor kennis ontstaat en een gemeenschap waarin die cultuurspecifieke kennis wordt gedeeld. Bij discours wordt ervan uitgegaan dat de gemeenschap, door middel van een discours, zijn wereldbeeld met de daarin opgeslagen interpretaties (kennis) onderhoudt en zo nodig aanpast. De benaderingen spreken elkaar dus niet tegen, maar leggen de nadruk op verschillende aspecten.

1.4 Terugkoppeling

Het onderzoek naar de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O. richt zich op de verschillen in representatie tussen *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad*. Het gaat erom hoe de kranten de rechtszaak hebben gerepresenteerd en gecommuniceerd naar het publiek waarmee ze – volgens de

theorie – het culturele wereldbeeld van hun lezers hebben onderhouden. Zoals in de paragraaf 1.1 naar voren is gekomen, is representatie verbonden met cultuur (Hall 1997). Dit aangezien cultuur zich bezighoudt met productie en uitwisseling van betekenissen met daarin een specifieke duiding van gebeurtenissen. Interessant is nu om te kijken of de twee genoemde kranten een verschillende duiding geven. Dit omdat ze (wellicht) verschillen qua wereldbeeld en daarmee aangemerkt kunnen worden als deel van verschillende subculturen binnen de grotere cultuur van Nederland. Dat beide kranten schrijven over Eric O. is iets wat hoort bij de gemeenschappelijke cultuur (wij als Nederlanders). Maar hoe zij de gebeurtenissen rondom Eric O. duiden zou kunnen verschillen, omdat ze schrijven vanuit een andere visie, voor een ander publiek. De (sub)cultuur van *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* speelt daarom een prominente rol in het onderzoek. Die cultuur bepaalt namelijk welke betekenis de krant geeft aan het incident: hoe het incident wordt geïnterpreteerd.

Doordat er binnen een cultuur op dezelfde manier wordt geïnterpreteerd en de betekenisgeving aan de werkelijkheid wordt gedeeld, domineert een bepaald wereldbeeld. Deze bevestiging van het wereldbeeld is volgens Carey (1989) de belangrijkste functie van de representatie/ communicatie.

In dit onderzoek kijk ik daarom naar welk wereldbeeld de beide kranten in zich dragen. Aspecten die hierbij aan de orde komen hebben te maken met de betekenis die de krant geeft aan de realiteit.

Vragen hierbij zijn:

- In hoeverre wordt de kwestie rondom Eric O. in de kranten verschillend geduid?
- Welke betekenis geven de kranten aan het schietincident?
- Wordt het bijvoorbeeld gezien als een criminele daad of als een noodzakelijke actie?
- Welke politieke rol wordt in de kranten benadrukt?

Tevens speelt het begrip discours een rol in dit onderzoek. De verklaringen en beweringen die de kranten maken, zullen kennis genereren maar vooral ook bevestigen binnen de subcultuur van de kranten. Om te achterhalen welke betekenisverlening domineert, kunnen de drie dimensies zoals Fiske (1994) die heeft omschreven, worden gebruikt voor de analyse.

- 1) Het object van het discours is hierbij de eerste rechtszaak tegen Eric O. Dit object is in het gehele onderzoek hetzelfde: er worden vanuit de kranten enkel berichten over de eerste rechtszaak tegen Eric O. geselecteerd.
- 2) Het perspectief van het discours, je zou ook kunnen zeggen het inhoudelijke frame (zie volgende hoofdstuk), is het hoofdonderwerp van het onderzoek. Er wordt immers onderzocht in hoeverre de kranten verschillende interpretaties en duidingen maken van de zaak Eric O.
- 3) Om dit te achterhalen wordt een specifieke vorm van discours bestudeerd: het verhaal. Door de verhalen te analyseren en met name de bouwstenen feitenselectie, -ordening en verankering (zie hoofdstuk 3), kunnen er uitspraken worden gedaan over de eventuele verschillen in duiding van de zaak Eric O. door de twee kranten.

Hs. 2 Framing

Een begrip dat al eerder is genoemd is framing. Wanneer feiten geïnterpreteerd moeten worden, zoals ik in mijn onderzoek doe, is het van belang te kijken in welk frame deze feiten zijn geplaatst. Framing heeft te maken met verschillende aspecten, zoals cultuur, vorm, welke nadruk er waarop wordt gelegd et cetera. Wat men precies onder framing verstaat, wordt aan de hand van verschillende visies van een aantal auteurs duidelijk gemaakt.

2.1 Het frame en haar publiek

In het artikel van professor Robert M. Entman, genaamd *Framing: toward clarification of a fractured paradigm* geeft Entman aan dat framing verschillende functies kan hebben. Echter in alle gevallen zal de kracht van een tekst blootgelegd worden door middel van het gebruik van framing (Entman 1993, p. 51). Entman geeft in zijn artikel de volgende definitie van framing: “*To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/ or treatment recommendation for the item described*” (1993, p. 52). Hij geeft bij deze definitie een aantal functies van frames (1993, p. 52):

- 1) Frames definiëren problemen.
- 2) Een frame diagnosticeert de oorzaak van het probleem.
- 3) Een frame oordeelt op een morele wijze.
- 4) Frames geven oplossingen aan.

In een eerder uitgegeven artikel van Entman, schrijft hij dat frames moeilijk op een betrouwbare wijze op te sporen zijn zonder verhaaltteksten met elkaar te vergelijken. Dit omdat frames anders niet opvallen en de woorden in de tekst worden gezien als een natuurlijke keuze (Entman 1991, p. 6). Wil men frames kunnen analyseren, zal men moeten kijken welke woorden uit het verhaal onderdeel zijn van een frame en welke niet (Entman 1991, p. 8).

Volgens Entman komen frames op tenminste vier plaatsen voor binnen het communicatieproces, namelijk bij de zender, binnen de tekst zelf, de ontvanger en binnen de cultuur (1993, p. 52). De zender organiseert wat hij zegt bewust en onbewust aan de hand van frames. In de tekst komen frames voor door middel van het wel of niet aanwezig zijn van bepaalde sleutelwoorden, gestereotypeerde afbeeldingen, informatiebronnen et cetera. De ontvanger gebruikt frames wanneer hij een tekst leest en conclusies trekt. Deze kunnen, maar hoeven niet overeen te komen met de frames uit de tekst. Cultuur, schrijft Entman, is de voorraad van gebruikte en gangbare frames die mensen van een sociale groep gebruiken. Deze frames zijn aanwezig in het discours en manier van denken van de gemeenschap (Entman 1993, p. 52-53). Hierbij is een link te leggen naar de theorie van Stuart Hall. Volgens Hall gaat het bij cultuur om gedeelde betekenisgeving aan issues, gebeurtenissen et cetera door de leden van de samenleving (1997, p. 2). Entman vindt dat cultuur de voorraad is van een aantal zelfde soort frames, die de leden van de cultuur gebruiken (1993, p. 53). Hierdoor ontstaat er ook gedeelde betekenisgeving.

Volgens Entman werkt een frame als volgt: het licht bepaalde aspecten uit de informatietekst op, waardoor het de attentie van mensen krijgt en tegelijkertijd verduistert het andere stukken informatie. De informatie die men onder de aandacht brengt, wordt als het ware belangrijker en gedenkwaardiger gemaakt. Deze werkwijze zorgt ervoor dat het publiek de informatie meer bewust tot zich neemt, waardoor men het eerder zal onthouden (Entman 1993, p. 53). Entman schrijft hierbij dat *salience*, het belangrijker maken van delen van informatie, een product van de interactie is tussen de tekst en haar publiek. De aanwezigheid van frames geeft geen garantie dat een frame het gedachtegoed van het publiek werkelijk zal beïnvloeden (Entman 1993, p. 53). Het komt er op neer dat de informatie die naar voren wordt gehaald, het publiek niet hoeft aan te spreken. Het publiek kan het frame negeren en niets met de informatie doen. De focus ligt hier op het frame zoals die door de zender, al dan niet bewust, wordt gebruikt in de berichtgeving. Het gaat erom welk aspect een frame belicht, positieve of negatieve informatie en hoe dit aan het publiek wordt gepresenteerd. De manier waarop het frame haar informatie presenteert, bepaalt namelijk hoe het publiek de informatie herinnert, wat voor een gevoel men erbij krijgt en welke eventuele acties er volgen (Entman 1993, p. 54).

2.2 Frame als georganiseerd principe

Een andere auteur die schrijft over framing is Stephen D. Reese. In het boek *Framing public life: perspectives on media and our understanding of the social world* (2001), waarvan Reese één van de redacteurs is, heeft hij de inleiding *a bridging model for media research* geschreven. Hierin beschrijft hij wat hij onder het begrip framing verstaat. Hij stelt dat framing verwijst naar “*the way events and issues are organized and made sense of, especially by media, media professionals, and their audiences*” (2001, p. 7). Het gaat bij framing niet alleen om het samenstellen van een onderwerplijst en het onderscheiden van thema’s. Het is een actief proces, met een doel (Reese 2001, p. 7). Wat de framinganalyse volgens Reese interessant maakt, is dat het iets zegt over de manier waarop men kwesties definieert en afbakent. Tevens kan men middels een framinganalyse onderzoek doen naar de wijze waarop kwesties worden weergegeven (Reese 2001, p. 8). De analyse legt bloot op wat voor een manier een sociaal probleem wordt gedefinieerd. En het zegt iets over de manier waarop informatie wordt gestructureerd. Deze structuur heeft volgens Reese invloed op de cognitieve verwerking van de informatie (2001, p. 9). Het heeft daarom invloed op de manier waarop het publiek de boodschap interpreteert.

De definitie die Reese hanteert luidt als volgt: “*Frames are organizing principles that are socially shared and persistent over time, that work symbolically to meaningfully structure the social world*” (2001, p. 11). Framing gaat over de manier waarop belangen, communicatoren (zenders), bronmateriaal en cultuur samenkomen in een coherente visie op de werkelijkheid. Deze visie wordt ontwikkeld door het gebruik van alle beschikbare verbale en visuele bronnen die er zijn (Reese 2001, p. 11). Hier komt overigens opnieuw de driedeling terug zoals Fiske (1994) die definieerde bij de discoursstheorie, namelijk vorm (verbale en visuele bronnen), visie (kijk op) en object (de wereld). Door aspecten in een kader te plaatsen, wordt het volgens Reese mogelijk issues te begrijpen. Daardoor ontstaat er een gestructureerde visie op de werkelijkheid, die gedeeld wordt door een samenleving of cultuur. Frames fungeren hierbij als gedeelde beginselen. Door middel van kaders kan

men betekenissen toekennen aan aspecten, waardoor er een structuur ontstaat en het wereldbeeld in stand blijft. Dit is vergelijkbaar met wat Carey schrijft over zijn rituele benadering van communicatie. Volgens Carey ontstaan er gedeelde opvattingen door middel van communicatie en daardoor blijft het wereldbeeld in stand (1989, p. 18).

De definitie die Reese geeft, bevat een aantal begrippen:

- *Organizing*: frames organiseren op twee manieren: cognitief en cultureel. Het cognitief georganiseerde frame zet mensen aan tot nadenken over sociale fenomenen, gebruik makend van onze psychologische (voor)oordelen (Reese 2001, p. 12). Het cultureel georganiseerde frame zet mensen aan tot verder nadenken dan alleen dat ene verhaal of bericht (Reese 2001, p. 13). Het gaat niet alleen om de verkregen informatie, maar het nodigt mensen uit om op een breder cultureel vlak na te denken. Dit is een strategisch frame, waarmee mensen gewezen worden op de sociale werkelijkheid.
- *Principles*: met georganiseerde 'principes' bedoelt Reese dat een frame niet zomaar een stuk tekst is. Het is gebaseerd op een abstract principe (2001, p. 12). Mensen moeten niet naar de tekst zelf kijken als het frame, maar meer naar welke betekenis daarachter zit.
- *Shared*: een frame moet 'gedeeld' kunnen worden door meerdere mensen om waardevol te zijn (Reese 2001, p. 15). Wanneer een frame specifiek voor één persoon bedoeld zou zijn, zou de communicatieve functie van het frame verdwijnen.
- *Persistent*: frames zijn volgens Reese belangrijke patronen, die 'blijvend' zijn, dat wil zeggen niet snel veranderen. Wanneer ze van korte duur zijn, is het niet waardevol om een frame te analyseren (2001, p. 15).
- *Symbolically*: Reese vindt dat een frame middels symbolische structuren vorm krijgt. Hiermee verwijst hij naar de manier waarop een frame zich manifesteert, namelijk door middel van een combinatie van 'symbolische' elementen (2001, p. 16).
- *Structure*: frames structureren. Hiermee bedoelt Reese dat frames een bepaald patroon hebben waarmee de sociale wereld wordt weergegeven (2001, p. 17).

De manier waarop Reese het begrip framing benadert, verschilt van die van Entman. Entman vindt dat frames stukken informatie van een item naar voren halen, waardoor die informatie meer zichtbaar, betekenisvol of gedenkwaardig wordt voor het publiek (1993, p. 53). Bij de definitie van Reese draait framing veel minder om de informatie van een tekst. Hij schrijft dat frames georganiseerde principes zijn. Hij ziet een frame niet als een stuk tekst met informatie daarin, maar als een beginsel om de sociale wereld te structureren. Framing verwijst volgens Reese naar het onderzoek over hoe ons sociale bestaan is gestructureerd en hoe deze sociale overeenkomsten worden opgehangen aan onze interesses en belangen (2001, p. 28).

Hier is wederom een overeenkomst te zien met de discours Theorie van John Fiske. Discours heeft te maken met het verwijzen naar of het kennis verwerven over de wereld (1987, p. 14). Door middel van discours ontstaat er gedeelde betekenisgeving, die ideologisch geladen is. Volgens de Theorie van Reese kan men door middel van een framinganalyse de structuur achterhalen, waardoor de gedeelde betekenisgeving aan de werkelijkheid duidelijk wordt.

2.3 Nieuwsverhalen en framing

Tot nu is de vorm waarin een frame tot uitdrukking komt niet aan de orde gesteld. In de literatuur zijn er verschillende auteurs, bijvoorbeeld Gaye Tuchman, die wijzen op het verhaal als een belangrijke vorm waarin nieuws wordt gegoten. In het artikel van Gaye Tuchman, genaamd *What is news? Telling stories* (1976), staat dat alle nieuwsartikelen verhalen zijn. Tuchman schrijft hierbij dat journalisten gebeurtenissen ontdekken, waarin thema's en conflicten aan de orde komen die interessant zijn voor een bepaalde samenleving. Hierdoor is het mogelijk dat een zelfde soort verhalen meerdere malen wordt gepubliceerd (Tuchman 1976, p. 93).

Hier is een verband te leggen naar de representatietheorie van Carey. Tuchman schrijft dat de nieuwsverhalen passen bij een bepaalde samenleving. De thema's van de gebeurtenissen die van toepassing zijn op een bepaalde samenleving, worden bewust of onbewust daaraan aangepast. Het is, zoals Carey het zou omschrijven, een bevestiging van het wereldbeeld (1989, p. 20). Hiermee bedoelt hij dat verhalen bewust of onbewust zo worden geschreven, dat ze kloppen met het wereldbeeld dat de mensen hebben. De verhalen moeten tevens passen bij de (sub)cultuur van de lezers. Een kenmerk van *NRC Handelsblad* is dat de krant gemaakt wordt voor "volwassen mensen die bereid zijn na te denken" (Sanders & Metselaar 2000, p. 13). De onderwerpkeuze van wat veel- of weinig aandacht krijgt in de krant zal hierdoor beïnvloed worden.

Tuchman stelt in zijn artikel het framingconcept van de socioloog Erving Goffman (1922-1982) aan de orde. Volgens Goffman dient een definitie van een situatie in overeenstemming te zijn met onze principes van hoe een gebeurtenis is georganiseerd. Deze principes beheersen de sociale gebeurtenis en onze subjectieve betrokkenheid. Het woord frame verwijst volgens Goffman naar dat soort basiselementen die een persoon kan identificeren. En framinganalyse verwijst naar de manier waarop een gebeurtenis is georganiseerd (in Tuchman 1976, p. 94).

Ook hierbij is een link naar de representatietheorie van Hall (1997) en Carey (1989) te leggen. Volgens Goffman moet een definitie van een situatie voor mensen herkenbare elementen bevatten, anders kan men die betekenisgeving niet koppelen aan die bepaalde gebeurtenis. Het gaat hier, net zoals bij de representatietheorie, over gedeelde betekenisgeving. Een frame ziet Goffman als de naam die aan de bekende interpretatieschema's wordt gegeven (in Tuchman 1976, p. 94).

In bepaalde opzichten komt de benadering van Goffman overeen met de benadering van Entman. Entman schrijft dat cultuur de voorraad van gebruikte en gangbare frames is, die mensen van een sociale groep gebruiken. Deze frames zijn aanwezig in het discours en manier van denken van de gemeenschap (Entman 1993, p. 52-53). Bij Goffman heeft een frame ook te maken met bruikbare interpretatieschema's die algemeen bekend zijn in een gemeenschap, waardoor men dezelfde betekenisgeving hanteert. Maar de benadering van Goffman komt meer overeen met de theorie van Reese. Reese vindt namelijk dat framing te maken heeft met de manier waarop vooral media, media-experts en hun publiek gebeurtenissen en issues organiseren en begrijpen (2001, p. 7). Dit is wat Goffman ook schrijft. Framing gaat over organisatieprincipes: de ervaring/ gebeurtenis wordt gestructureerd.

Tuchman schrijft in zijn artikel dat de analyse van Goffman zo waardevol is, omdat hij er vanuit gaat dat er geen transformatie hoeft plaats te vinden om een nieuwsgebeurtenis om te zetten in een nieuwsverhaal. Net zoals ervan uit wordt gegaan dat het niet altijd noodzakelijk is dat er een overeenstemming is tussen de gebeurtenis en het verhaal (Tuchman 1976, p. 93-94). Iedere gebeurtenis spreekt niet voor zichzelf. De waarnemer van de gebeurtenis moet er een betekenis aan geven. Dit gebeurt aan de hand van kennischema's die hij al in zijn hoofd heeft. Één van die schema's is een narratief schema, waarbij gebeurtenissen worden gekoppeld aan voorafgaande en komende gebeurtenissen en oorzaak-gevolg relaties. De waarnemer duidt de gebeurtenis dus onmiddellijk. Ook de journalist duidt de gebeurtenis. Hij gebruikt daarvoor soortgelijke interpretatieschema's. Gebeurtenis en verhaal zijn daarom niet makkelijk te scheiden, al blijft staan dat een gebeurtenis in het éne verhaal anders wordt geduid dan in het andere (zie volgende hoofdstuk).

2.4 Vergelijking en terugkoppeling

In dit hoofdstuk zijn er verschillende visies op de framingtheorie aan de orde gekomen:

- Definitie van Robert M. Entman: *“To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/ or treatment recommendation for the item described”* (1993, p. 52).
- Definitie van Stephen D. Reese: *“Frames are organizing principles that are socially shared and persistent over time, that work symbolically to meaningfully structure the social world”* (2001, p. 11).
- Definitie van Erving Goffman: *“A ‘frame’ is the ‘principles’ of organization, which govern events –at least social ones– and our subjective involvement in them. Frame organize ‘strips’ of the everyday world, a strip being an arbitrary slice or cut from the stream of on-going activity”* (in Tuchman 1976, p. 94).

De definitie van Entman richt zich op de structuur en de elementen van de tekst. Het gaat er hierbij om dat informatie wordt benadrukt: het wordt onder de aandacht gebracht bij het publiek en hierdoor belangrijker gemaakt (Entman 1993, p. 53). Doordat bepaalde stukken informatie op een specifieke manier onder de aandacht worden gebracht, kunnen de waarnemers het interpreteren.

Voor mijn onderzoek is van belang dat deze interpretatie op twee niveaus plaatsvindt. Allereerst door de selectie en ordening van feiten in een verhaal. Hierdoor plaats ik een gebeurtenis in een kader of interpretatieschema. Dit sluit aan bij de theorie van Entman. Daarnaast speelt de cultuur een rol in de verankering. Dat zijn culturele patronen/ schema's, waarin de basis van ons denken in een cultuur ligt opgeslagen. Dit in de vorm van algemeen aanvaarde aannames over hoe de werkelijkheid in elkaar zit. Bijvoorbeeld de mens streeft eigenbelang na. Deze waarden sluiten meer aan bij de theorie van Reese en Goffman, aangezien die aangeven wat de functie van framing in een cultuur is. Zij gaan in op de overeenkomsten tussen frames in de tekst en frames bij de ontvanger als cultuurdeelnemer. Frames zijn gedeelde kennisstructuren, die cultureel bepaald zijn en die het mogelijk maken gebeurtenissen te duiden en die duiding te delen met elkaar. Het gaat erom dat de wereld op een bepaalde manier wordt geïnterpreteerd aan de hand van framing.

De begrippen die in de definitie van Reese naar voren komen en hoe hij deze begrippen uitlegt, geven aan hoe complex het framingprincipe is. Het gaat over interpretatieschema's (*organizing principles*), die in een cultuur gedeeld worden (*socially shared*), die niet snel veranderen (*persistent over time*) en die de betekenisgeving aan de wereld om ons heen structureren. Daarmee gaat het over de tekst en hoe de maker/ journalist die 'framed'. En over de ontvanger, die frames gebruikt om te tekst te duiden. Voor mijn analyse gaat het er om te kijken naar hoe de journalisten de feiten in de berichten over de eerste rechtszaak tegen Eric O. in *De Telegraaf* respectievelijk *NRC Handelsblad* framen. De achterliggende culturele betekenissen worden afgeleid uit de analyse van de specifieke narratieve structuur die is aangebracht in de teksten (zie volgend hoofdstuk).

Hs. 3 Verhaal en verankering

Zoals in hoofdstuk 1 en 2 naar voren is gekomen, gebruik ik voor mijn analyse de drie dimensies van de discoursstheorie van John Fiske (1994). In mijn onderzoek kijk ik naar de vorm (verhaal) en of daarmee een verschillend perspectief (inhoudelijk frame) op het object (de eerste rechtszaak tegen Eric O.) te ontdekken valt in *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad*.

In dit hoofdstuk sta ik stil bij het verhaal. Dit doe ik aan de hand van een hoofdstuk uit het boek van H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen en W.A. Wagenaar, genaamd *Dubieuze zaken. De psychologie van strafrechtelijk bewijs* (1994). In dit hoofdstuk met de titel *Verhaal en verankering* gaan Crombag, Van Koppen en Wagenaar in op strafrechtelijk bewijs en de rol van het verhaal hierbij.

Crombag et. al. beginnen het hoofdstuk met de volgende stelling: “ ‘Geen feit is strafbaar dan uit kracht van een daaraan voorafgegane strafbepaling’, aldus art. 1 Wetboek van Strafrecht. Strafrechtelijk bewijs houdt daarom in het vaststellen van een ‘feit’ èn het brengen van dat ‘feit’ onder één van de strafbepalingen van het Wetboek van Strafrecht” (1994, p. 41). Volgens de auteurs ligt in deze bewering een aantal naïeve veronderstellingen verborgen (1994, p. 41):

- 1) Er is een werkelijkheid die onafhankelijk van onze waarneming bestaat.
- 2) Wanneer men goed oplet en de juiste instrumenten gebruikt, kunnen de feiten worden vastgesteld zoals ze in werkelijkheid zijn. Wanneer de feiten zijn vastgesteld, kan men ze waarderen naar één of meer gezichtspunten.
- 3) Het is mogelijk en vaak wenselijk het vaststellen van feiten en de waardering van de feiten uit elkaar te houden.

De eerste naïeve veronderstelling kan als volgt worden weerlegd: de werkelijkheid kunnen wij niet kennen, behalve via een waarneming. En een waarneming houdt onvermijdelijk een duiding van de werkelijkheid in. In het verlengde daarvan ligt de tweede naïeve veronderstelling. Het probleem hierbij is dat een feit nooit als feit kan worden vastgesteld. Dit omdat er altijd interpretatie bij nodig is en daarbij speelt waardering altijd een rol. Feiten zijn een verzameling ‘gekleurde’ interpretaties. Ook de derde veronderstelling kan worden weerlegd: het vaststellen van feiten gebeurt in de praktijk in de vorm van een naam die aan een feit wordt gegeven. Verschillende feiten kan men onderbrengen onder dezelfde naam en daardoor ontstaan er categorieën. Maar aan feiten kan men meerdere namen geven. Door ze maar één naam te geven is men gedwongen een keuze te maken. Deze keuze voor een naam kan (onbewust) een doel dienen. Het vaststellen van feiten en de waardering hiervan kan daarom niet los van elkaar worden gezien (Crombag et. al. 1994, p. 41-42).

Iedere juridisch overtreding kent een aantal componenten waaraan moet worden voldaan, wil men volledig schuldig zijn aan de overtreding. Elk component moet worden bewezen aan de hand van strafrechtelijk bewijs. Men verzamelt feiten voor een strafzaak in het vooronderzoek middels het proces verbaal. Wanneer een feit in een proces verbaal wordt opgenomen, is het nog geen juridisch feit. Dit aangezien alleen een rechter een feit kan benoemen tot een juridisch feit (Crombag et. al. 1994, 42-43). Hij bepaalt aan de hand van regels of voorlopige feiten wat juridische feiten zijn. Bij strafrecht gaat het om de overtuiging van de rechter en die vormt hij aan de hand van de inhoud van

wettige bewijsmiddelen (Crombag et. al. 1994, p. 44). Wanneer een feit overduidelijk is, hoeven er geen wettelijke bewijsmiddelen voor worden aangevoerd en kan de rechter de feiten aannemen als juridisch feit (art. 339 lid 2).

Volgens Crombag et al. is een bewijsmiddel altijd een bewering (1994, p. 47). Iedere bewering pretendeert enige werkelijkheid te beschrijven en iedere bewering heeft een zegsman die de schakel tussen de werkelijkheid en de bewering vormt. Of die bewering over het feit aannemelijk of geloofwaardig is, hangt af van het verhaal waarin de bewering is opgenomen. Dit is volgens de auteurs Bennett en Veldman (in Crombag et al. 1994, p. 62) het probleem bij bewijsvoering. De rechter moet namelijk oordelen over de geloofwaardigheid van het verhaal dat het Openbaar Ministerie en de verdediging hem voorlegt. Wanneer men uitvoerig verweer voert, moet de rechter kiezen tussen de geloofwaardigheid van twee alternatieve verhalen, namelijk dat van het Openbaar Ministerie en dat van de advocaat van de verdachte. Bewijsmiddelen die achter elkaar in de rechtszaak onder de aandacht worden gebracht hebben volgens Crombag et al. weinig betekenis (1994, p. 58). Het gaat erom dat men de bewijsmiddelen tezamen, door middel van een verhaal, met elkaar in verband brengt. De impact van een verhaal, waarin verbanden tussen de bewijsmiddelen worden gelegd, is groter dan losstaande mededelingen. In een strafzaak is het daarom van groot belang een goed verhaal te vertellen. Volgens Bennett en Feldman (in Crombag et al. 1994, p. 63) bevat een goed verhaal de volgende elementen:

- (a) “een gemakkelijk te identificeren centrale handeling (*central action*):
- (b) een context (*setting*) die een gemakkelijke interpretatie van de centrale handeling toelaat.”

De centrale handeling dient men op een dergelijke wijze uit te leggen, dat het publiek begrijpt wat ermee wordt bedoeld. De context geeft aan onder welke omstandigheden de centrale handeling zich heeft afgespeeld. Door een duidelijke context, kan men de centrale handeling makkelijker interpreteren. In een goed verhaal zullen alle elementen van de context een duidelijke plaats krijgen, zodat men de centrale handeling aannemelijk maakt. In een slecht verhaal zijn dubbelzinnigheden aanwezig (Bennet en Feldman in Crombag et. al. 1994, p. 63).

De manier waarop men verhalen interpreteert, heeft te maken met logische invullingen die mensen maken op basis van de gepresenteerde verhaalelementen. De verteller dient het verhaal daarom duidelijk op te bouwen, zodat het publiek de gaten op een logische manier kan invullen. Dit heeft niet alleen te maken met de selectie-, maar vooral met de ordening van feiten. Een voorbeeld is een verdachte die schuld bekent en de volgende dag zijn bekentenis intrekt. Deze feiten zijn strijdig met elkaar en kunnen niet allebei tegelijk waar zijn. Door er een derde feit tussenin te plaatsen (bijvoorbeeld de verdachte heeft met zijn advocaat gesproken), wordt er een invulling gegeven aan de reden waarom de bekentenis is ingetrokken. De lezer/ toehoorder moet deze invulling gaan infereren. De inferentie zou hier kunnen zijn: de advocaat heeft gezegd dat hij zijn bekentenis moet intrekken. Door deze ordening wordt de bekentenis meer waar en de ontkenning minder. Althans als je de verankering accepteert die aan de logica van de inferentie ten grondslag ligt. In dit geval is dat: iedereen streeft eigenbelang na. De verankering van de inferenties gebeurt door te verwijzen naar algemeen aanvaarde opvattingen over hoe de wereld in elkaar zit. Deze opvattingen zijn cultuurgebonden. Het is mogelijk dat mensen op basis van dezelfde verzameling feiten, meerdere

verhalen maken (Crombag et al. 1994, p. 67). Dit heeft te maken met feitenselectie uit de verzameling feiten en door de verschillen in de manier waarop mensen feiten ordenen. Hierdoor worden er andere inferenties gemaakt en andere verklaringen gegeven voor de misdaad. Indien er tegenstrijdige feiten in een verhaal zitten, maar een partij wil het toch geloofwaardig maken, kan men feiten opnemen in een subverhaal. Hierdoor wordt het hoofdverhaal niet ontkracht. De geloofwaardigheid van de ordening kan men bewerkstelligen door een goede verankering. Deze verankering verwijst naar logische verklaringen die gelden in een cultuur, zoals hiervoor beschreven.

3.1 Terugkoppeling

In mijn analyse naar de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O., kijk ik naar welke feiten de journalisten hebben gebruikt (feitenselectie), hoe zij deze hebben geordend (feitenordering) en welke verankering aannemelijk is naar aanleiding van de inferenties die volgen uit de ordening. Aan de hand van het volgende voorbeeld blijkt hoe deze analyse in zijn werk gaat:

- Feit 1: een luitenant maakt foto's in de enclave van Srebrenica.
- Feit 2: de luitenant moet het fotorolletje inleveren bij de Militaire Inspectie Dienst, waarna het fotorolletje volgens de MID verloren is gegaan.
- Bewering/ inferentie op basis van feit 1 en 2: in Srebrenica heeft Defensie een belangrijk belastend fotorolletje verdonkermaand.
- Verankering: iedereen streeft eigenbelang na, Defensie werkt onderzoek tegen om de vuile was binnen te houden.

Op een soortgelijke wijze analyseer ik de berichtgeving over Eric O. Het gaat daarbij ten eerste om het belang van de feitenselectie. Vervolgens kijk ik naar de ordening daarvan. Deze ordening draagt de inferenties/ duiding in zich en hierbij gaat het om de geloofwaardigheid van die inferentie/ duiding. Dit door de verankering aan algemene aanvaarde culturele waarden. De eventuele verschillen in duiding die *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* maken, komen hiermee naar boven.

Vanuit de verhaaltheorie van Crombag, Van Koppen en Wagenaar is een link te leggen naar de representatietheorie van Hall (1997) en Carey (1989). In de rechtbank wordt een verhaal gepresenteerd. Wat een verhaal geloofwaardig maakt heeft grotendeels te maken met de verankering aan algemeen aanvaardbare opvattingen. Een logisch verhaal heeft een hoge mate van geloofwaardigheid. Van belang hierbij is dat mensen van eenzelfde cultuur dezelfde betekenisgeving hanteren. Die gedeelde betekenisgeving ontstaat door communicatie en representatie tussen de leden van de gemeenschap, zoals bij theorie van Hall en Carey wordt toegelicht.

Hs. 4 Eerdere relevante onderzoeken

In de geraadpleegde literatuur ben ik er naast verschillende theoretische benaderingen ook relevante onderzoeken tegengekomen. Er zijn onderzoeken die theorieën verduidelijken. Er zijn ook onderzoeken die overeenkomsten met mijn analyse vertonen, of die bruikbaar zijn vanwege de onderzoeksinstrumenten die men hierbij gebruikt. Een aantal van deze onderzoeken zal ik in dit hoofdstuk beschrijven.

4.1 Onderzoek naar berichtgeving over een rechtszaak

In het eerste hoofdstuk van deze *thesis* is het artikel van Celeste Michelle Condit en J. Ann Selzer met de titel *The rhetoric of objectivity in de newspaper coverage of a murder trial* (1985) aan bod gekomen. Dit artikel focust zich op de berichtgeving over een moordzaak in Amerika. In deze rechtszaak is de dader vrijgesproken naar aanleiding van zijn motief. De dader was namelijk jarenlang geterroriseerd door het slachtoffer. Echter dit motief is niet in de krantenberichten vermeld, waardoor het publiek tot een andere oordeel kwam dan de rechters.

Volgens Condit en Selzer is een onderzoek waarbij een rechtszaak wordt vergeleken met de berichtgeving daarover, goed bruikbaar om retorische elementen te analyseren (1985, p. 197). Dit ten eerste omdat men het rechtbankverslag en de berichtgeving als het ware naast elkaar kan leggen en op die manier kan men een vergelijking maken. De tweede reden is dat rechtzaken op zich vaak zorgen voor tegenstrijdige verhalen over wat er werkelijk is gebeurd, aangezien er twee partijen zijn die hun verhaal vertellen: de aanklager en de verdediger. Volgens Condit en Selzer maakt dit het voor de journalist nog moeilijker en belangrijker de weergegeven realiteit op de juiste manier te interpreteren en representeren (1985, p. 197). De derde reden waarom een vergelijking tussen een rechtszaak en de berichtgeving daarover goed bruikbaar is, is dat de jury (in Nederland de rechter) verrassende uitspraken kan doen. Het publiek verwacht deze uitspraken op basis van de berichtgeving niet altijd (Condit & Selzer 1985, p. 198).

Bovengenoemde punten komen ook bij mijn onderzoek aan de orde. De vergelijking zal alleen bij mijn analyse gebeuren tussen twee dagbladen. De journalisten van *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* hebben te maken met tegenstrijdige verhalen van de verdediging en het OM. In de voorgaande hoofdstukken heb ik het gehad over interpretatie en de elementen die hierbij een rol spelen, zoals cultuur. De stelling van Condit en Selzer geeft aan dat het bij artikelen over een rechtszaak moeilijk is voor de journalist om het verhaal op de juiste manier te interpreteren. Hier hebben de culturele waarden van een gemeenschap invloed op. Ook kan de krant in de richting van een bepaalde partij schrijven. Het is dan nog maar de vraag of de rechter ook voor deze partij kiest. De journalist en/ of de lezer kunnen worden verrast door een uitspraak die men in eerste instantie niet verwacht.

Het onderzoek van Condit en Selzer (1985) laat zien hoe belangrijk het voor de beeldvorming is welke feiten de journalist selecteert en hoe hij deze ordent bij het schrijven van een artikel. Door het weglaten van feiten is de interpretatie door het publiek anders dan wanneer zij beschikken over alle

belangrijke feiten. Bij mijn onderzoek kijk ik naar de feitenselectie, feitenordering in de berichtgeving en naar de verankering van inferenties aan algemeen aanvaarde opvattingen.

4.2 Morele kracht van nieuwsverhalen

Het artikel van James S. Ettema en Theodore L. Glasser, genaamd *Narrative form and moral force: the realization of innocence and guilt through investigative journalism* (1988) gaat over een onderzoek naar nieuwsverhalen. Hierin worden drie prijswinnende journalistieke verhalen geanalyseerd, lettend op de manier waarop de schuld of onschuld van het centrale slachtoffer is weergegeven (Ettema & Glasser 1988, p. 12). Het eerste verhaal gaat over een groepsverkrachting in een gevangenis, het tweede verhaal over aanvallen door politiehonden op onschuldige inwoners van Philadelphia en het derde verhaal gaat over het verzwijgen en achterhouden van aangifterapporten door de politie van Chicago. Deze verhalen zijn onderzocht door middel van het verzamelen en interpreteren van de nieuwsberichten en daarnaast zijn de auteurs van de verhalen geïnterviewd. Tijdens deze interviews is er gevraagd naar de problemen die de journalisten tegenkwamen gedurende het schrijven en naar het standpunt dat de journalist zelf innam ten aanzien van het behandelde onderwerp. De tekst van het interview is vervolgens naast het originele nieuwsbericht gelegd.

Bij elk bericht is gekeken naar hoe de onschuld of schuld van de beschreven personen en instanties is gerealiseerd in het verhaal. Het doel van het onderzoek van Ettema en Glasser was te kijken naar de manier waarop verhalen gebruikt worden als bron van moraliteit door mensen in een samenleving. De gedupeerden die men beschrijft in de verhalen worden neergezet als onschuldige slachtoffers en het verhaal wordt geframed als *terrible injustice* (Ettema & Glasser 1988, p. 13).

Volgens Ettema en Glasser hangt onschuld samen met schuld. Beide aspecten zullen duidelijk gemaakt moeten worden aan de hand van het verhaal rondom de gebeurtenis (1988, p. 18). Zonder een compleet beeld te creëren van de situatie, is het namelijk niet mogelijk voor het publiek te bepalen wie de schuldige en wie de onschuldige is.

De onschuld van de slachtoffers moeten de journalisten op een juiste manier weergeven, want die onschuld 'is' er niet zomaar. Dit wordt gerealiseerd aan de hand van duidelijke omschrijvingen van de wijze waarop de onschuld van het slachtoffer kan worden aangetoond. Tevens moet men de schuld op een duidelijke manier toewijzen aan degene die daarvoor verantwoordelijk is (Ettema & Glasser 1988, p. 23). Hierbij worden cognitieve en morele elementen opgenomen in het verhaal om de schuld en onschuld aan te tonen. De verhalen worden niet zomaar gepresenteerd, maar spelen in op onze morele normen en waarden. Op die manier maakt men de verhalen volgens Ettema en Glasser waardevoller en is de impact groter (1988, p. 23).

Journalisten zelf zeggen dat hun verhalen ontstaan aan de hand van de beschikbare informatie. Het gaat hierbij volgens hen om feitenselectie en -ordering. Hun morele taak is volgens hen de mensen te informeren: "*Narrative is only a cognitive instrument that motivates the reader and promotes understanding of the facts*" (Ettema & Glasser 1988, p. 24). Ettema en Glasser zijn van mening dat er een morele taak te vinden is in het selecteren en ordenen van feiten voor een verhaal. Deze taak is "*the evocation of righteous indignation*" (1988, p. 24): het oproepen van verontwaardiging ten aanzien van de onrechtvaardige behandeling van het slachtoffer. En verontwaardiging over de onverschillige en

hypocriete houding van degene die verantwoordelijk zijn. Deze morele taak wordt volbracht doordat men de verhalen presenteert als voor het publiek herkenbare moralistische verhalen. De waardering van schuld en onschuld haalt het publiek uit de beelden en verhalen die men kent uit de cultuur (Ettema & Glasser 1988, p. 24). Daardoor is men in staat een mening te creëren over de verhalen die worden voorgelegd. Er bestaat dus geen vaste realiteit, maar men is in staat het verhaal op de ‘juiste’ manier te interpreteren. Dit door middel van gedeelde betekenisgeving, zoals in de theorie van Hall (1997) en Carey (1989) naar voren is gekomen.

In de berichten over Eric O. gaat het ook over schuld en onschuld. In de verhalen vertelt door de verdediging wordt Eric O. neergezet als ‘de onschuldige’ en in de verhalen van de aanklager als ‘de schuldige’. De verhalen van beide partijen moeten op een volledige wijze worden beschreven, wil het publiek een oordeel kunnen vellen over de schuld of onschuld van Eric O. Dit oordeel baseert men op de normen en waarden die wij kennen uit onze cultuur. Dit zijn de morele waarden waar Ettema en Glasser over schrijven. In mijn onderzoek kijk ik aan welke morele waarden de beweringen zijn verankerd.

De journalisten uit het onderzoek van Ettema en Glasser beweren dat hun taak is de feiten te presenteren op een dergelijke wijze dat het publiek de feiten begrijpt. Zij zien het als een representatie van datgene wat er is gebeurd. Uit voorgaande theorieën is op te merken dat de verhalen van journalisten niet alleen representaties zijn van de werkelijkheid. Het is tevens een bevestiging van het wereldbeeld van de lezer (Carey 1989, p. 20). En juist wanneer het gaat over schuld of onschuld van een persoon, baseert het publiek haar oordeel op algemeen aanvaarde opvattingen binnen een cultuur.

4.3 Nieuwsverhalen aan de hand van vooraf opgestelde hypothesen

Het artikel van S. Holly Stocking en Nancy LaMarca, genaamd *How journalist describe their stories: hypotheses and assumptions in newsmaking* (1990), gaat over een onderzoek naar de manier waarop journalisten nieuwsberichten schrijven. De bewering die Stocking en LaMarca onderzoeken is dat journalisten gebruik maken van hypothesen die vaak impliciet al van te voren aanwezig zijn. Het bericht wat vervolgens geschreven wordt, moet de impliciete hypothesen bevestigen (1990, p. 295). Om deze bewering te onderzoeken hebben Stocking en LaMarca in de zomer van 1988 elf Amerikaanse journalisten geïnterviewd. Deze waren allen werkzaam bij middelgrote kranten. Tijdens het interview gingen Stocking en LaMarca in op drie verhalen die de journalist van plan was te gaan schrijven, maar waar nog geen formeel verhaal van bestond. Alle onderwerpen voor deze verhalen waren door de journalist zelf gekozen. Bij elk verhaal is gevraagd wat het doel van de journalist hierbij was: wat hij wilde onderzoeken of uitleggen. Tevens werd gevraagd hoe het verhaal tot stand was gekomen en hoe het zich ontwikkelde. In navolging van de uitkomsten van deze interviews, is er gekeken of er hypothesen bestonden over de beschreven mensen, organisaties et cetera. Stocking en LaMarca hebben een hypothese opgevat als een reeds aanwezige overtuiging/ opinie (1990, p. 296). Uit het onderzoek bleek dat alle journalisten impliciet of expliciet hypothesen maakten bij de verhalen. Tien van de elf journalisten maakten tenminste bij één van de verhaalbeschrijvingen expliciete hypothesen (Stocking & LaMarca 1990, p. 298). Tevens bevatte elke verhaalbeschrijving assumpties ten aanzien van mensen, organisaties, gebeurtenissen et cetera.

In de conclusie van het artikel brengen Stocking en LaMarca onder de aandacht dat de meeste hypothesen die de journalisten maakten impliciet zijn. Volgens hen is het dus niet zo dat de methode die journalisten gebruiken voor het schrijven van een verhaal, gebaseerd is op het maken van expliciet geformuleerde hypothesen (1990, p. 300).

In hoofdstuk 3 over verhaal en verankering, is aan de hand van de theorie van Crombag, Van Koppen en Wagenaar (1994) uitgelegd dat verhalen op een duidelijke manier moeten worden opgebouwd. Door een duidelijke opbouw is het mogelijk dat het publiek het verhaal op een logische wijze kan opvullen en interpreteren. De inferenties die men hierbij maakt worden verankerd aan algemeen aanvaarde veronderstellingen binnen een cultuur. Deze veronderstellingen of assumpties gebruikt de journalist volgens Stocking en LaMarca om zijn verhaal invulling te geven. Ze liggen ten grondslag aan de impliciete hypothesen.

Het onderzoek van Stocking en LaMarca geeft daarnaast aan dat de objectiviteit van een journalist discutabel is. Hij zoekt bewust of onbewust naar een bevestiging van bepaalde hypothesen (1990, p. 295). Hierdoor is het niet mogelijk om met een open visie naar het verhaal te kijken. De vooraf opgestelde hypothesen bepalen namelijk welke feiten de journalist selecteert en op welke manier deze worden benadrukt aan de hand van de ordening. Hierdoor ontstaat er een specifieke visie op de gebeurtenis die wordt gecreëerd door het verhaal. In mijn onderzoek naar de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O. bekijk ik welke visie de journalisten benadrukken aan de hand van feitenselectie en ordening en of deze visie verschilt tussen *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad*.

Hs. 5 Onderzoeksverantwoording

5.1 Aanleiding en onderzoeksvraag

In voorgaande hoofdstukken zijn verschillende theoretische benaderingen toegelicht. Deze theoretische benaderingen zijn van invloed op de wijze waarop ik mijn onderzoek aanpak. Er zit een aantal duidelijke visies in deze theorieën. De auteurs geloven bijvoorbeeld niet in de werkelijkheid als vaststaand feit. Uit bijna alle artikelen die zijn beschreven blijkt dat het gaat om gedeelde betekenisgeving van mensen uit een samenleving. Het gaat om de manier waarop men gebeurtenissen en ideeën interpreteert en dit wordt beïnvloed door de cultuur waarin men leeft. Het begrip discours komt hierbij ook aan de orde. Zoals ik in hoofdstuk 1 heb toegelicht, kan discours gezien worden als een representatiesysteem, waarmee betekenissen over belangrijke onderwerpen verspreid worden vanuit een specifieke visie die ideologisch geladen is (Fiske 1987).

Bij mijn analyse gaat het erom te kijken naar hoe de journalisten vanuit een al dan niet bewuste (culturele) visie feiten selecteren en interpreteren. Hierbij is het van belang om te kijken in welk frame deze feiten zijn geplaatst. Feitenselectie en feitenordering spelen hierbij een rol. Of het verhaal dat op die manier ontstaat ook geloofwaardig is, hangt af van de verankering van de selectie en ordening van feiten aan algemeen aanvaarde opvattingen over de werkelijkheid. In mijn onderzoek zijn dat opvattingen die wellicht specifiek toebehoren aan de lezersgroepen van *De Telegraaf* respectievelijk *NRC Handelsblad*. Ik beschouw die als verschillende subculturen.

Uit de theorie van Crombag, Van Koppen en Wagenaar (1994) blijkt dat verschillende verhalen in de rechtsspraak over een bepaalde zaak weliswaar gebaseerd zijn op hetzelfde dossier, maar dat ze verschillen in de selectie en de ordening van de feiten uit het dossier. Iedere keuze en ordening van feiten kan een andere duiding van die feiten opleveren. Twee feiten die in een andere volgorde worden gezet, krijgen een andere duiding. Bijvoorbeeld: *Marietje liet haar ballon los. Marietje huilde*. Deze volgorde suggereert dat Marietje huilt *omdat* ze haar ballon kwijtraakte. Draai je de feiten om, dan is het huilen van Marietje de oorzaak van het loslaten van de ballon. Aan het voorbeeld kun je zien dat de ordening van feiten inferenties met zich meebrengt over hoe dingen gebeurd zijn. De geloofwaardigheid van die inferenties hangt af van de verankering aan algemeen aanvaarde opvattingen.

Naar aanleiding van deze theoretische benaderingen, ben ik gekomen tot de volgende definitieve centrale vraagstelling voor mijn onderzoek:

In hoeverre zijn de gebeurtenissen rondom de eerste rechtszaak tegen Eric O. in De Telegraaf en NRC Handelsblad via de verhaalvorm anders geframed, oftewel in hoeverre is er sprake van een andere selectie en ordening van feiten waardoor een andere duiding van de feiten in de verschillende kranten plaatsvindt?

Om deze vraagstelling te kunnen beantwoorden, heb ik de volgende deelvragen geformuleerd:

- 1) Welke feiten hebben de journalisten van *De Telegraaf* respectievelijk *NRC Handelsblad* geselecteerd in de berichten?
- 2) Hoe zijn deze feiten geordend in het verhaal?
- 3) Welke beweringen/ inferenties zijn uit de feitenselectie- en ordening voortgekomen?
- 4) Hoe zijn deze inferenties verankerd aan algemeen aanvaarde opvattingen in een (sub)cultuur?

Om de vraagstelling en deelvragen te beantwoorden, gebruik ik (zoals in hoofdstuk 1 ook is aangegeven) de drie dimensies van discours (Fiske 1994):

- 1) Het object van het onderzoek is de eerste rechtszaak tegen Eric O.
- 2) Het perspectief van het discours is wat er onderzocht wordt: ik kijk naar de verschillende visies van de twee kranten op de eerste rechtszaak tegen Eric O.
- 3) De vorm van het discours zijn de verhalen waarin de feiten uit de rechtszaak opgenomen worden en zo van een duiding worden voorzien in de krantenberichten.

5.2 Onderzoeksmateriaal

Het onderzoeksmateriaal dat ik gebruik bestaat uit de verhalende berichten afkomstig uit *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad*. Ik heb voor deze twee kranten gekozen, aangezien ik hierbij verwacht een verschil te zien in de duiding van de feiten. Dit door een verschillende subcultuur: *De Telegraaf* omschrijft zichzelf als ‘onpartijdig’. De krant is niet gebonden aan een politieke partij, kerkelijke richting of belangengemeenschap. De krant heeft zichzelf de taak gegeven de lezer te voorzien van al het nieuws dat van belang is. De doelgroep van *De Telegraaf* staat omschreven als: “Iedereen die Nederlands kan lezen” (<http://abonneservice.telegraaf.nl/?id=157>, geraadpleegd 12 februari 2006). *NRC Handelsblad* heeft in de loop der jaren de stempel van modern liberaal gekregen: “Steeds bereid tot vernieuwing, open voor de geest der eeuw. Dit behoedt ons voor verstarring; dit belet ons ook ons te binden aan enigerlei partij of fractie” (<http://www.nrc.nl/krant/article115102.ece>, geraadpleegd 12 februari 2006). De krant richt zich op publiek dat bereid is om na te denken. Het doel van de krant is de lezer “de ruimst mogelijke informatie te geven, op grond waarvan zij dan zelf hun eigen mening kunnen vormen” (<http://www.nrc.nl/krant/article115102.ece>, geraadpleegd 12 februari 2006).

De berichten die ik onderzoek gaan over de eerste rechtszaak tegen Eric O. Deze heeft plaatsgevonden op 27, 29 en 30 september 2004 en 4 oktober 2004. De uitspraak van de rechtszaak kwam op 18 oktober 2004. Op de website <http://www.lexis-nexis.com> waar de krantenberichten op staan, heb ik daarom gezocht naar berichten die zijn verschenen tussen 1 september 2004 en 1 november 2004. Ik heb hierbij de zoektermen Eric O. en Erik O. gebruikt. Dit leverde in totaal 56 berichten op: 25 uit *De Telegraaf* en 31 uit *NRC Handelsblad*.

Vervolgens heb ik gekeken naar welke berichten groot genoeg zijn om te kunnen onderzoeken. Kleine korte berichten leveren niet voldoende informatie op. Daarom heb ik mezelf aan een minimum van vierhonderd woorden gehouden. Tevens heb ik alleen nieuwsberichten opgenomen in het onderzoeksmateriaal. Opinieberichten heb ik verwijderd, omdat ik niet op zoek ben naar de mening van de krant over de rechtszaak.

Daarna ben ik gaan kijken welke berichten inhoudelijk relevant zijn voor mijn onderzoek. Het hoofdonderwerp van het artikel moet Eric O. zijn. Wanneer het als verwant onderwerp wordt genoemd, heb ik het artikel niet opgenomen in het onderzoeksmateriaal. De berichten die eind oktober 2004 zijn verschenen naar aanleiding van het door het OM aangetekende hoger beroep, heb ik ook niet in het onderzoeksmateriaal opgenomen. Dit omdat ik mij beperk tot de berichtgeving over de eerste rechtszaak.

Gebruikmakend van deze selectiecriteria, heb ik de volgende berichten geselecteerd:

De Telegraaf

Datum	Paginnummer	Aantal woorden	Titel
25 sept. 2004	17	922	'Eric O. verdient een lintje! Massale bijval voor schietende marinier aan vooravond proces'.
28 sept. 2004	3	605	'Eric O.: Morgen doe ik gewoon weer hetzelfde. Marinier staat op scherp in rechtszaal'.
5 okt. 2004	3	545	'Zonder enige dreiging gericht schot gevuurd. Zeer lage eis vanwege lastige situatie in Irak'.
19 okt. 2004	1	588	'Recht zegeviert voor Eric O. Marinier op alle punten vrijgesproken'.
19 okt. 2004	3	775	'Justitie mis met elk verwijt. Brede grijns op gezicht Eric O.'

NRC Handelsblad

Datum	Paginnummer	Aantal woorden	Titel
27 sept. 2004	3	937	'Marinier Erik O. mocht schieten in Irak, maar niet op iedereen'.
28 sept. 2004	7	985	'Mariniers houden Eric O. tijdens rechtszaak uit de wind'.
4 okt. 2004	3	471	'Eis Eric O.: zes maanden voorwaardelijk'.
18 okt. 2004	1	449	'Rechtbank spreekt sergeant Eric O. vrij; Bewijs openbaar ministerie onvoldoende'.
18 okt. 2004	3	730	'Rechtbank volgt versie van Eric O.'

5.3 Relevantie

Bij mijn onderzoek gaat het erom te laten zien of twee verschillende kranten een afwijkende visie kunnen hebben op een zelfde gebeurtenis. Ik denk dat veel mensen die verhalen lezen of het nieuws bekijken zich niet bewust zijn van de invloed van feitenselectie en ordening. Met dit onderzoek wil ik aantonen dat het niet de waarheid is die wordt gepresenteerd in de dagbladen, maar dat het een visie is op een gebeurtenis. Door middel van het selecteren en ordenen van feiten en de verankering aan cultureel aanvaarde opvattingen over de werkelijkheid, wordt die visie op een bepaalde manier geduid. En die duiding zal mogelijk verschillen tussen de twee kranten.

5.4 Type onderzoek

De berichten over de eerste rechtszaak tegen Eric O. onderzoek ik aan de hand van de kwalitatief interpreterende inhoudsanalyse. In een boek van H.J.M. Hüttner, K. Renckstorf en F. Wester, genaamd *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap* (2001), staat een hoofdstuk geschreven door F. Wester met de titel *Inhoudsanalyse als kwalitatief-interpreterende werkwijze*. Wester schrijft dat dit onderzoeksontwerp een vorm van inhoudsanalyse is, waarbij geen codeerschema's worden gehanteerd. "Het doel van dit soort onderzoek is exploratie en eerste beschrijving, vaak in de vorm van een illustratie aan de hand van een theorie of centraal begrip" (Wester 2001, p. 609). Hierbij staat vermeld dat de menselijke wereld, de wereld van de betekenissen centraal staat. "Het onderzoek richt zich op een beredenerende lezing van het materiaal vanuit relevante betekenisstructuren" (Wester 2001, p. 624).

5.5 Werkwijze

In mijn onderzoek maak ik gebruik van een werkwijze die is gebaseerd op een specifieke procedure, opgesteld in samenwerking met mijn begeleider Addy Weijers in mei 2005. Deze procedure richt zich op het analyseren van het verhalende betoog in journalistieke teksten. Mijn werkwijze zal er op basis daarvan als volgt uitzien:

A. *Transcript*

- 1) Maak een transcript van het artikel waarin je de volledige tekst weergeeft, zoals deze oorspronkelijk is ingedeeld.
- 2)
  - a. Maak van het transcript een indeling in scènes (scènes bestaan uit één of meerdere zinnen waarin een uitspraak wordt gedaan over één onderwerp).
  - b. Geef van elke scène aan wat het *onderwerp* is en vervolgens een *samenvatting*, waarin je een beschrijving geeft van de *kern* van de scène. Adstrueer dit door de feiten weer te geven zoals die in de scène naar voren komen.

B. Eerste globale lezing

- 1) Wat is de aanleiding voor het schrijven van het verhaal? Onderbouw het antwoord door te verwijzen naar scènes uit onderdeel A.
- 2) Wat is het doel dat de journalist wil bereiken of wat is de centrale bewering van het betoog dat de journalist wil maken met het verhaal (voor zover dat expliciet genoemd wordt in het verhaal)?
- 3) Via welke stappen wordt het betoog opgebouwd?
- 4) Is er sprake van een abstract doel of abstracte bewering dat achter het concrete doel of de concrete bewering schuilgaat?
- 5) Wat is de conclusie van het betoog? Worden het concrete en het abstracte doel gehaald?

C. Analyse van het betoog in de verhaalstructuur: van concreet naar abstract

- 1) Leid uit het transcript van het verhaal de afzonderlijke beweringen af die de bouwstenen van het betoog vormen. Doe dit als volgt:
  - a. Benoem de feiten in de scènes die eerder onderscheiden zijn.
  - b. Geef aan hoe de combinatie van twee of meer feiten een bewering vormen. Een bewering is een inferentie die voortvloeit uit de combinatie van feiten.
  - c. Ga na op basis van de clustering van scènes, of de ontstane beweringen in het verhaal als nieuwe feiten weer tot nieuwe beweringen leiden die eveneens onderbouwd worden in de tekst.
- 2) Bepaal voor de beweringen aan welke algemene regels deze verankerd zijn. Aan welke culturele waarde(n) of *common-sense presumption* wordt de inferentie verankerd? Op welke algemeen aanvaarde regel is de bewering gebaseerd?
- 3) Zet de formuleringen van de verankeringen achter elkaar en rangschik de verankeringen onder één of meerdere noemers. Welke overkoepelende waarde(n) gaat of gaan achter de verankeringen schuil?
- 4) Schets het verband tussen de verankeringen zoals die onder de noemers samengebracht zijn.
- 5) Formuleer de algemene boodschap die schuilgaat achter het concrete verhaal op basis van de formuleringen in punt vier.

Hs. 6 Onderzoeksresultaten

Voor dit onderzoek gebruik ik tien krantenberichten. Deze heb ik aan de hand van de besproken procedure geanalyseerd (zie paragraaf 5.5). In dit hoofdstuk beantwoord ik aan de hand van die gegevens de deelvragen, zoals ik die geformuleerd heb in het vorige hoofdstuk. De deelvragen zijn:

- 1) Welke feiten hebben de journalisten van *De Telegraaf* respectievelijk *NRC Handelsblad* geselecteerd in de berichten?
- 2) Hoe zijn deze feiten geordend in het verhaal?
- 3) Welke beweringen/ inferenties zijn uit de feitenselectie- en ordening voortgekomen?
- 4) Hoe zijn deze inferenties verankerd aan cultureel algemeen aanvaarde opvattingen?

Alvorens ik de deelvragen beantwoord, volgt ten eerste als voorbeeld de analyse van het eerste artikel uit *De Telegraaf*. Alle geanalyseerde berichten staan in de bijlagen van deze *thesis*. In paragraaf 6.2 beschrijf ik per bericht de aanleiding van het artikel, het doel, het abstracte doel en de conclusie.

6.1 Voorbeeldanalyse

Analyse bericht 1 (De Telegraaf)

Bericht uit *De Telegraaf* van 25 september 2004, met de titel:

‘ERIC VERDIENT EEN LINTJE! MASSALE BIJVAL VOOR SCHIETENDE MARINIER AAN VOORAVOND PROCES’

A. Transcript

1) Maak een transcript van het artikel waarin je de volledige tekst weergeeft, zoals deze oorspronkelijk is ingedeeld.

DATE: September 25, 2004

SECTION: Pg. 17

LENGTH: 922 words

HEADLINE: Eric verdient een lintje!

HIGHLIGHT: Massale bijval voor schietende marinier aan vooravond proces

BODY:

ARNHEM, zaterdag

Maar liefst drie dagen zijn uitgetrokken voor het proces tegen marinier Eric O. De sergeant-majoor, door justitie beschuldigd van overtreding van de als strikt geheim geldende schietinstructies, waarbij vorig jaar december een Iraakse plunderaar om het leven zou zijn gekomen, moet zich maandag, woensdag en donderdag voor de rechtbank in Arnhem verantwoorden voor zijn optreden als commandant van een Quick Reaction Force.

O. ziet de rechtszaak met vertrouwen tegemoet omdat hij destijds niet anders kon handelen, zo is zijn overtuiging altijd gebleven. "Het was een situatie waarin ik mijn eenheid moest beschermen", aldus de 43-jarige onderofficier. "Dan is het gepast om waarschuwingsschoten af te vuren. Als ik niet had geschoten en de menigte Irakezen had ons overlopen, was ik pas in de fout gegaan."

Het proces wordt door Nederlandse militairen van alle rangen en standen met argusogen gevolgd. Want terwijl minister Kamp (Defensie) zijn mensen voor vredesoperaties naar alle uithoeken van de wereld stuurt, vragen de mannen en vrouwen in het veld zich af wat de juridische consequenties zijn als zij in geval van nood hun wapens gebruiken.

De advocaat van Eric O., mr. Geert-Jan Knoops: "Een unieke zaak, omdat voor het eerst een Nederlandse militair strafrechtelijk wordt vervolgd voor het beweerdelijk overtreden van militaire geweldsinstructies tijdens een buitenlandse missie. Er bestaat nauwelijks tot geen rechtspraak op dit punt."

Mede om die reden en vanwege het persoonlijk belang voor Eric O., zal volgende week een aantal getuigen en deskundigen worden gehoord. Op verzoek van verdediging en van het openbaar ministerie.

"Juist in een zaak als deze gebiedt de zorgvuldigheid dat een nauwkeurig feitenonderzoek dient te worden verricht alvorens tot het oordeel te komen of bepaalde militaire geweldsinstructies al dan niet zijn overtreden", aldus Knoops, hoogleraar internationaal strafrecht aan de Universiteit Utrecht en reserveofficier bij het Korps Mariniers. "Het is toe te juichen dat de militaire strafkamer van de rechtbank in Arnhem heeft besloten de deskundigen ter zitting te horen. Zo kunnen de rechters zich direct een beeld vormen van wat zich heeft afgespeeld."

Zoals deze krant eerder berichtte, heeft justitie alles op alles gezet om O. aan de schandpaal te nagelen. Nadat 'super-pg' De Wijkerslooth een golf van kritiek over zich heen kreeg toen hij op televisie trots verkondigde dat onze militairen in Irak naar Nederlandse maatstaven dienen op te treden, werd alles uit de kast gehaald om de zaak tegen Eric O. 'rond' te krijgen.

Het 1480 pagina's dikke dossier staat volgens deskundigen bol van insinuaties en tegenstrijdigheden. Zo wordt melding gemaakt van een dode Irakees met schotwonden in rug en linkeroogkas, terwijl de plunderaar die neerviel nadat O. waarschuwingsschoten had afgevuurd volgens getuigen heel andere verwondingen had.

Twee officieren van justitie en 24 marechaussees - het Muurgekko Team - voerden het onderzoek uit, waarbij zelfs even dure als zinloze satellietfoto's van het vermeende plaats delict werden gemaakt. Een steen, waarop een kogel van O. volgens de marechaussee zou zijn afgeketst, werd vanuit Irak naar Nederland overgevlogen. Na onderzoek door het gerechtelijk laboratorium bleek de woestijnkei nooit te zijn getroffen door welke kogel dan ook...

De steun voor de na eerdere missies tal van keren onderscheiden O. is groot. Zo hebben zich tal van veteranen vierkant achter de sergeant-majoor geschaard. Ridder Militaire Willems-Orde Henk Ulrici: "Welke gezonde Hollandse knul kiest nog voor het leger als je zo wordt behandeld?" Wim Wentink, voorman van het Korps Commandotroepen: "Bij de Fransen of Amerikanen had Eric O. er een lintje bij gekregen omdat hij zijn mannen voor rampspoed wist te behoeden. Ik schaam me soms voor mijn nationaliteit."

Actie

Een spontane actie van Ed Wehnes (www.sidr.nl/forum) leverde vele duizenden reacties op. De Alkmaarder vroeg gelijkgestemden een briefkaart naar minister Kamp van Defensie te sturen en daar werd massaal gehoor aan gegeven. Wehnes gaat maandag met spandoeken naar Arnhem, ook al zou hij vanwege een nierkwaal eigenlijk in het ziekenhuis moeten liggen.

"Maar dit is even belangrijker", aldus de ondernemer. "Ik wil hoe dan ook laten zien dat ik achter deze marinier sta. In een apart zaaltje mogen 80 veteranen het proces via een tv-scherm volgen, bij de ingang van de rechtbank zullen wij om kwart over negen gepast en in stilte laten zien hoe we over de gang van zaken denken. Uit de 28.000 steunbetuigingen die ik heb ontvangen, blijkt ook dat veel militairen worden gekweld

door onzekerheid. 'Wat te doen als we in een soortgelijke situatie verzeild raken?' Als het tot een veroordeling komt, is het einde zoek. Dan kunnen we onze krijgsmacht beter opdoeken. Want dan mag je dus bij een aanval op je eigen eenheid je wapen niet gebruiken! De Wijkerslooth beschuldigt O. van dood door schuld, maar het optreden van zijn OM kan straks tot moord op onze jongens in den vreemde leiden."

Sergeant-majoor Eric O. is verheugd over de massale steun. In de hele affaire heeft het hem vooral gestoken dat hij nooit terug kon naar zijn eenheid in Irak. "Weggehaald worden bij je mannen als je op zo'n missie bent, is heel erg", aldus de marinier. "Ik vind het vreselijk dat het tot een proces is gekomen, maar ben blij dat het maandag dan eindelijk begint. Des te eerder kan ik mijn leven weer oppakken. Want een marinier hoort in het veld en niet in de rechtszaal."

2) a. Maak van het transcript een indeling in scènes (scènes bestaan uit één of meerdere zinnen waarin een uitspraak wordt gedaan over één onderwerp).

b. Geef van elke scène aan wat het onderwerp is en vervolgens een samenvatting, waarin je een beschrijving geeft van de kern van de scène. Adstrueer dit door de feiten weer te geven zoals die in de scène naar voren komen.

1) Onderwerp: driedaags proces

Het proces tegen Eric O. duurt drie dagen. Hij moet zich verantwoorden voor een schietincident in Irak, waarbij hij volgens het OM de geweldsinstructies heeft overtreden.

Maar liefst drie dagen zijn uitgetrokken voor het proces tegen marinier Eric O. De sergeant-majoor, door justitie beschuldigd van overtreding van de als strikt geheim geldende schietinstructies, waarbij vorig jaar december een Iraakse plunderaar om het leven zou zijn gekomen, moet zich maandag, woensdag en donderdag voor de rechtbank in Arnhem verantwoorden voor zijn optreden als commandant van een Quick Reaction Force.

2) Onderwerp: Eric O. is overtuigd

O. heeft vertrouwen in de uitkomst van de zaak. Hij is ervan overtuigd dat hij juist heeft gehandeld. Hij moest immers zijn eenheid beschermen.

O. ziet de rechtszaak met vertrouwen tegemoet omdat hij destijds niet anders kon handelen, zo is zijn overtuiging altijd gebleven. "Het was een situatie waarin ik mijn eenheid moest beschermen", aldus de 43-jarige onderofficier. "Dan is het gepast om waarschuwingsschoten af te vuren. Als ik niet had geschoten en de menigte Irakezen had ons overlopen, was ik pas in de fout gegaan."

3) Onderwerp: uitkomst is belangrijk

Het proces kent veel belangstellende, aangezien de uitkomst erg belangrijk is voor alle militairen.

Het proces wordt door Nederlandse militairen van alle rangen en standen met argusogen gevolgd. Want terwijl minister Kamp (Defensie) zijn mensen voor vredesoperaties naar alle uithoeken van de wereld stuurt, vragen de mannen en vrouwen in het veld zich af wat de juridische consequenties zijn als zij in geval van nood hun wapens gebruiken.

4) Onderwerp: een unieke zaak

De advocaat van Eric O. vindt het een unieke zaak, aangezien het de eerste keer is dat een Nederlandse militair wordt aangeklaagd voor het overtreden van de geweldsinstructies tijdens een buitenlandse missie. Er bestaat hierover nauwelijks tot geen rechtspraak.

De advocaat van Eric O., mr. Geert-Jan Knoops: "Een unieke zaak, omdat voor het eerst een Nederlandse militair strafrechtelijk wordt vervolgd voor het beweerdelijk overtreden van militaire geweldsinstructies tijdens een buitenlandse missie. Er bestaat nauwelijks tot geen rechtspraak op dit punt."

5) Onderwerp: getuigen en deskundige worden gehoord

Er worden verschillende getuigen en deskundigen gehoord tijdens de rechtszaak, aangezien zorgvuldigheid gebiedt dat er een nauwkeurig feitenonderzoek wordt gedaan. Door het horen van de deskundigen kunnen de rechters zich een direct beeld vormen van wat er is gebeurd.

Mede om die reden en vanwege het persoonlijk belang voor Eric O., zal volgende week een aantal getuigen en deskundigen worden gehoord. Op verzoek van verdediging en van het openbaar ministerie.

"Juist in een zaak als deze gebiedt de zorgvuldigheid dat een nauwkeurig feitenonderzoek dient te worden verricht alvorens tot het oordeel te komen of bepaalde militaire geweldsinstructies al dan niet zijn overtreden", aldus Knoops, hoogleraar internationaal strafrecht aan de Universiteit Utrecht en reserveofficier bij het Korps Mariniers. "Het is toe te juichen dat de militaire strafkamer van de rechtbank in Arnhem heeft besloten de deskundigen ter zitting te horen. Zo kunnen de rechters zich direct een beeld vormen van wat zich heeft afgespeeld."

6) Onderwerp: O. moet aan de schandpaal

Justitie wil Eric O. aan de schandpaal nagelen, vooral nadat Procureur-generaal De Wijkerslooth zoveel kritiek heeft gekregen na zijn mediaoptreden.

Zoals deze krant eerder berichtte, heeft justitie alles op alles gezet om O. aan de schandpaal te nagelen.

Nadat 'super-pg' De Wijkerslooth een golf van kritiek over zich heen kreeg toen hij op televisie trots verkondigde dat onze militairen in Irak naar Nederlandse maatstaven dienen op te treden, werd alles uit de kast gehaald om de zaak tegen Eric O. 'rond' te krijgen.

7) Onderwerp: tegenstrijdigheden in het onderzoek

Uit het onderzoek komen veel tegenstrijdigheden naar voren. Het slachtoffer zou schotwonden aan de rug en linkeroogkas hebben. Terwijl dit volgens getuigen niet zo was. Tevens is de steen waarop de kogel zou zijn afgeketst onderzocht. Na onderzoek bleek de steen nooit te zijn geraakt door een kogel.

Het 1480 pagina's dikke dossier staat volgens deskundigen bol van insinuaties en tegenstrijdigheden. Zo wordt melding gemaakt van een dode Irakees met schotwonden in rug en linkeroogkas, terwijl de plunderaar die neerviel nadat O. waarschuwingsschoten had afgevuurd volgens getuigen heel andere verwondingen had.

Twee officieren van justitie en 24 marechaussees - het Muurgekko Team - voerden het onderzoek uit, waarbij zelfs even dure als zinloze satellietfoto's van het vermeende plaats delict werden gemaakt. Een steen, waarop een kogel van O. volgens de marechaussee zou zijn afgeketst, werd vanuit Irak naar Nederland overgevoerd. Na onderzoek door het gerechtelijk laboratorium bleek de woestijnkei nooit te zijn getroffen door welke kogel dan ook...

8) Onderzoek: steun

O. krijgt veel steun, onder andere van veteranen. Volgens hen had hij een lintje moeten krijgen.

De steun voor de na eerdere missies tal van keren onderscheiden O. is groot. Zo hebben zich tal van veteranen vierkant achter de sergeant-majoor geschaard. Ridder Militaire Willems-Orde Henk Ulrici: "Welke gezonde Hollandse knul kiest nog voor het leger als je zo wordt behandeld?" Wim Wentink, voorman van het Korps Commandotroepen: "Bij de Fransen of Amerikanen had Eric O. er een lintje bij

gekregen omdat hij zijn mannen voor rampspoed wist te behoeden. Ik schaam me soms voor mijn nationaliteit."

9) Onderwerp: een spontane actie

De actie van Ed Wehnes werd massaal gesteund. Gelijkgestemden stuurden briefkaarten naar minister Kamp. Wehnes gaat maandag naar Arnhem met spandoeken. 80 veteranen mogen het proces via een tv-scherm volgen.

Actie

Een spontane actie van Ed Wehnes (www.sidr.nl/forum) leverde vele duizenden reacties op. De Alkmaarder vroeg gelijkgestemden een briefkaart naar minister Kamp van Defensie te sturen en daar werd massaal gehoor aan gegeven. Wehnes gaat maandag met spandoeken naar Arnhem, ook al zou hij vanwege een nierkwaal eigenlijk in het ziekenhuis moeten liggen.

"Maar dit is even belangrijker", aldus de ondernemer. "Ik wil hoe dan ook laten zien dat ik achter deze marinier sta. In een apart zaaltje mogen 80 veteranen het proces via een tv-scherm volgen, bij de ingang van de rechtbank zullen wij om kwart over negen gepast en in stilte laten zien hoe we over de gang van zaken denken.

10) Onderwerp: moord op 'onze jongens'

Wehnes merkt uit alle reacties dat veel militairen gekweld worden door onzekerheid. Als O. veroordeeld wordt, betekent dit dat militairen geen wapens mogen gebruiken wanneer de eigen eenheid in gevaar is. Het optreden van het OM kan daardoor tot een moord op onze jongens leiden.

Uit de 28.000 steunbetuigingen die ik heb ontvangen, blijkt ook dat veel militairen worden gekweld door onzekerheid. 'Wat te doen als we in een soortgelijke situatie verzeild raken?' Als het tot een veroordeling komt, is het einde zoek. Dan kunnen we onze krijgsmacht beter opdoeken. Want dan mag je dus bij een aanval op je eigen eenheid je wapen niet gebruiken! De Wijkerslooth beschuldigt O. van dood door schuld, maar het optreden van zijn OM kan straks tot moord op onze jongens in den vreemde leiden."

11) Een marinier hoort in het veld

O. is verheugd over alle steun. Het ergste van alles vond hij dat hij bij zijn eenheid is weggehaald. Hij is blij dat maandag het proces eindelijk begint, des te sneller kan hij het veld in.

Sergeant-majoor Eric O. is verheugd over de massale steun. In de hele affaire heeft het hem vooral gestoken dat hij nooit terug kon naar zijn eenheid in Irak. "Weggehaald worden bij je mannen als je op zo'n missie bent, is heel erg", aldus de marinier. "Ik vind het vreselijk dat het tot een proces is gekomen, maar ben blij dat het maandag dan eindelijk begint. Des te eerder kan ik mijn leven weer oppakken. Want een marinier hoort in het veld en niet in de rechtszaal."

B. Eerste globale lezing

1) Wat is de aanleiding voor het schrijven van het verhaal? Onderbouw het antwoord door te verwijzen naar scènes uit onderdeel A.

De aanleiding van het artikel is de aankondiging van het driedaagse proces tegen Eric O. Hij zal zich tijdens het proces moeten verantwoorden voor het vuren van twee waarschuwingsschoten, waarbij een Irakees dodelijk gewond raakte. Het OM klaagt hem aan wegens het overtreden van de geweldsinstructies. Dit blijkt uit scène 1.

Maar liefst drie dagen zijn uitgetrokken voor het proces tegen marinier Eric O. De sergeant-majoor, door justitie beschuldigd van overtreding van de als strikt geheim geldende schietinstructies, waarbij vorig jaar december een Iraakse plunderaar om het leven zou zijn gekomen, moet zich maandag, woensdag en donderdag voor de rechtbank in Arnhem verantwoorden voor zijn optreden als commandant van een Quick Reaction Force.

2) Wat is het doel dat de journalist wil bereiken of wat is de centrale bewering van het betoog dat de journalist wil maken met het verhaal (voor zover dat expliciet genoemd wordt in het verhaal)?

Het doel van de journalist is de lezer te informeren over de rechtszaak tegen Eric O. en hoe anderen en Eric O. zelf daar tegenaan kijken.

3) Via welke stappen wordt het betoog opgebouwd?

Het artikel is als volgt opgebouwd:

- O. ziet rechtszaak met vertrouwen tegemoet.
- De uitkomst is belangrijk voor alle militairen.
- Het OM wil Eric O. aan de schandpaal nagelen.
- Het dossier staat vol met insinuaties en tegenstrijdigheden.
- Eric O. krijgt veel steun.

4) Is er sprake van een abstract doel of abstracte bewering dat achter het concrete doel of de concrete bewering schuilgaat?

Het abstracte doel van dit artikel is de lezer in te laten zien hoe belangrijk de uitkomst van het proces is voor alle militairen. Dit aangezien de uitspraak voor de militairen aangeeft of ze in dreigende situaties hun wapen mogen gebruiken of niet.

5) Wat is de conclusie van het betoog? Worden het concrete en het abstracte doel gehaald?

De conclusie is dat Eric O. vertrouwen heeft in de uitkomst van het proces en dat hij blij is dat het proces eindelijk gaat beginnen, zodat hij daarna weer snel aan het werk kan gaan.

Het concrete- en abstracte doel zijn gehaald.

C. Analyse van het betoog in de verhaalstructuur: van concreet naar abstract

1) Leid uit het transcript van het verhaal de afzonderlijke beweringen af die de bouwstenen van het betoog vormen. Doe dit als volgt:

a. Benoem de feiten in de scènes die eerder onderscheiden zijn.

b. Geef aan hoe de combinatie van twee of meer feiten een bewering vormen.

Een bewering is een inferentie die voortvloeit uit de combinatie van feiten.

c. Ga na op basis van de clustering van scènes, of de ontstane beweringen in het verhaal als nieuwe feiten weer tot nieuwe beweringen leiden die eveneens onderbouwd worden in de tekst.

Maar liefst drie dagen zijn uitgetrokken voor het proces tegen marinier Eric O. De sergeant-majoor, door justitie beschuldigd van overtreding van de als strikt geheim geldende schietinstructies, waarbij vorig jaar december een Iraakse plunderaar om het leven zou zijn gekomen, moet zich maandag, woensdag en

donderdag voor de rechtbank in Arnhem verantwoorden voor zijn optreden als commandant van een Quick Reaction Force.

Feit 1: er is drie dagen uitgetrokken voor het proces tegen Eric O.

Feit 2: hij wordt ervan beschuldigd de strikt geheim geldende schietinstructies te hebben overtreden.

Feit 3: bij het schietincident in december 2003 kwam waarschijnlijk een Irakese plunderaar om het leven.

Feit 4: O. moet zich als commandant van een Quick Reaction Force voor zijn optreden op maandag, woensdag en donderdag voor de rechtbank in Arnhem verantwoorden.

Bewering 1 op basis van feit 1 t/m 4: Eric O. moet zich verantwoorden voor de rechtbank, aangezien er iemand om het leven is gekomen door zijn toedoen.

O. ziet de rechtszaak met vertrouwen tegemoet omdat hij destijds niet anders kon handelen, zo is zijn overtuiging altijd gebleven. "Het was een situatie waarin ik mijn eenheid moest beschermen", aldus de 43-jarige onderofficier. "Dan is het gepast om waarschuwingsschoten af te vuren. Als ik niet had geschoten en de menigte Irakezen had ons overlopen, was ik pas in de fout gegaan."

Feit 5: O. heeft vertrouwen in de rechtszaak.

Feit 6: hij is er altijd van overtuigd geweest dat hij destijds niet anders kon handelen.

Feit 7: hij moest in die situatie zijn eenheid beschermen.

Feit 8: het was gepast de waarschuwingsschoten af te vuren.

Feit 9: O. vindt dat hij in de fout was gegaan als hij niet zou hebben geschoten en de Irakezen zijn eenheid had overlopen.

Bewering 2 op basis van feit 5 t/m 9: Eric O. is geen crimineel, maar heeft gehandeld uit de overtuiging zijn eenheid te beschermen.

Het proces wordt door Nederlandse militairen van alle rangen en standen met argusogen gevolgd. Want terwijl minister Kamp (Defensie) zijn mensen voor vredesoperaties naar alle uithoeken van de wereld stuurt, vragen de mannen en vrouwen in het veld zich af wat de juridische consequenties zijn als zij in geval van nood hun wapens gebruiken.

Feit 10: het proces wordt door verschillende Nederlandse militairen met argusogen gevolgd.

Feit 11: minister Kamp (Defensie) stuurt zijn mensen voor vredesoperaties naar alle uithoeken van de wereld.

Feit 12: de mensen in het veld vragen zich af wat de juridische consequenties zijn van wapengebruik in geval van nood.

Bewering 3 op basis van feit 10 t/m 12: de uitkomst voor het proces is belangrijk voor alle Nederlandse militairen.

De advocaat van Eric O., mr. Geert-Jan Knoops: "Een unieke zaak, omdat voor het eerst een Nederlandse militair strafrechtelijk wordt vervolgd voor het beweerdelijk overtreden van militaire geweldsinstructies tijdens een buitenlandse missie. Er bestaat nauwelijks tot geen rechtspraak op dit punt."

Feit 13: de advocaat van Eric O. is mr. Geert-Jan Knoops.

Feit 14: Knoops vindt het een unieke zaak.

Feit 15: het is voor het eerst dat een Nederlandse militair strafrechtelijk vervolgd wordt voor het overtreden van de militaire geweldsinstructies tijdens een buitenlandse missie.

Feit 16: er bestaat nauwelijks tot geen rechtspraak hierover.

Bewering 4 op basis van feit 13 t/m 16: de rechtszaak rondom Eric O. wordt een ingewikkeld proces.

Mede om die reden en vanwege het persoonlijk belang voor Eric O., zal volgende week een aantal getuigen en deskundigen worden gehoord. Op verzoek van verdediging en van het openbaar ministerie.

"Juist in een zaak als deze gebiedt de zorgvuldigheid dat een nauwkeurig feitenonderzoek dient te worden verricht alvorens tot het oordeel te komen of bepaalde militaire geweldsinstructies al dan niet zijn overtreden", aldus Knoops, hoogleraar internationaal strafrecht aan de Universiteit Utrecht en reserveofficier bij het Korps Mariniers. "Het is toe te juichen dat de militaire strafkamer van de rechtbank in Arnhem heeft besloten de deskundigen ter zitting te horen. Zo kunnen de rechters zich direct een beeld vormen van wat zich heeft afgespeeld."

Feit 17: vanwege het feit dat er nauwelijks rechtspraak bestaat over de kwestie en vanwege het persoonlijk belang voor O., worden er een aantal deskundigen en getuigen gehoord in de rechtszaal.

Feit 18: dit op verzoek van de verdediging en het OM.

Feit 19: in een zaak als deze dient er volgens de advocaat van O. eerst nauwkeurig feitenonderzoek te worden gedaan, voordat er een uitspraak wordt gedaan.

Feit 20: Knoops is hoogleraar internationaal strafrecht aan de Universiteit Utrecht en reserveofficier bij het Korps Mariniers.

Feit 21: Knoops is blij dat de rechtbank in Arnhem heeft besloten de deskundigen te horen.

Feit 22: hierdoor kunnen de rechters zich een beeld vormen van wat er zich heeft afgespeeld.

Bewering 5 op basis van feit 17 t/m 22: de verdediging wil alles zorgvuldig laten onderzoeken, omdat ze overtuigd zijn van hun gelijk en daar de rechtbank ook van willen overtuigen.

Zoals deze krant eerder berichtte, heeft justitie alles op alles gezet om O. aan de schandpaal te nagelen.

Nadat 'super-pg' De Wijkerslooth een golf van kritiek over zich heen kreeg toen hij op televisie trots verkondigde dat onze militairen in Irak naar Nederlandse maatstaven dienen op te treden, werd alles uit de kast gehaald om de zaak tegen Eric O. 'rond' te krijgen.

Feit 23: zoals eerder is bericht, wil het OM Eric O. aan de schandpaal nagelen.

Feit 24: 'super-pg' De Wijkerslooth heeft veel kritiek gekregen nadat hij op trots op tv verkondigde dat militairen in Irak naar Nederlandse maatstaven dienen op te treden.

Feit 25: naar aanleiding van dit optreden werd bij justitie alles uit de kast gehaald de zaak tegen O. rond te krijgen.

Bewering 6 op basis van feit 23 t/m 25: het OM wil de zaak winnen om het gezichtverlies te beperken na het optreden van De Wijkerslooth.

Het 1480 pagina's dikke dossier staat volgens deskundigen bol van insinuaties en tegenstrijdigheden. Zo wordt melding gemaakt van een dode Irakees met schotwonden in rug en linkeroogkas, terwijl de plunderaar die neerviel nadat O. waarschuwingsschoten had afgevuurd volgens getuigen heel andere verwondingen had.

Twee officieren van justitie en 24 marechaussees - het Muurgekko Team - voerden het onderzoek uit, waarbij zelfs even dure als zinloze satellietfoto's van het vermeende plaats delict werden gemaakt. Een steen, waarop een kogel van O. volgens de marechaussee zou zijn afgeketst, werd vanuit Irak naar Nederland overgevlogen. Na onderzoek door het gerechtelijk laboratorium bleek de woestijnkei nooit te zijn getroffen door welke kogel dan ook...

- Feit 26:** het dossier telt 1480 pagina's en staat vol met insinuaties en tegenstrijdigheden.
- Feit 27:** er wordt melding gemaakt van een dode Iraakees met schotwonden in rug en linkeroogkas.
- Feit 28:** de plunderaar die neerviel naar aanleiding van het schot van O., had volgens getuigen andere verwondingen.
- Feit 29:** het Muurgekkoteam (twee officieren van justitie en 24 marechaussees) heeft het onderzoek uitgevoerd.
- Feit 30:** bij het onderzoek zijn er dure, zinloze satellietfoto's van het vermeende plaats delict gemaakt.
- Feit 31:** een steen waarop de kogel uit het geweer van O. zou zijn afgeketst, is voor onderzoek naar Nederland gehaald.
- Feit 32:** de steen bleek na gerechtelijk laboratorium onderzoek niet door een kogel te zijn geraakt.
- Bewering 7 op basis van feit 26 t/m 32: het onderzoek voorgaand aan de rechtszaak roept de nodige vragen op.**

De steun voor de na eerdere missies tal van keren onderscheiden O. is groot. Zo hebben zich tal van veteranen vierkant achter de sergeant-majoor geschaard. Ridder Militaire Willems-Orde Henk Ulrici: "Welke gezonde Hollandse knul kiest nog voor het leger als je zo wordt behandeld?" Wim Wentink, voorman van het Korps Commandotroepen: "Bij de Fransen of Amerikanen had Eric O. er een lintje bij gekregen omdat hij zijn mannen voor ramspoed wist te behoeden. Ik schaam me soms voor mijn nationaliteit."

- Feit 33:** Eric O. is na eerdere missies tal van keren onderscheiden.
- Feit 34:** de steun voor O. is groot.
- Feit 35:** tal van veteranen staan achter Eric O.
- Feit 36:** Ridder Militaire Willems-Orde Henk Ulrici twijfelt of gezonde Hollandse jongens nog voor het leger zullen kiezen, nadat O. zo slecht behandeld is.
- Feit 37:** de voorman van het Korps Commandotroepen Wim Wentink zegt dat O. bij de Fransen of Amerikanen een lintje had gekregen, omdat hij zijn mannen beschermde.
- Feit 38:** Wim Wentink schaamt zich soms voor zijn nationaliteit.
- Bewering 8 op basis van feit 33 t/m 38: Eric O. wordt gesteund door zijn collega's.**

Actie

Een spontane actie van Ed Wehnes (www.sidr.nl/forum) leverde vele duizenden reacties op. De Alkmaarder vroeg gelijkgestemden een briefkaart naar minister Kamp van Defensie te sturen en daar werd massaal gehoor aan gegeven. Wehnes gaat maandag met spandoeken naar Arnhem, ook al zou hij vanwege een nierkwaal eigenlijk in het ziekenhuis moeten liggen.

"Maar dit is even belangrijker", aldus de ondernemer. "Ik wil hoe dan ook laten zien dat ik achter deze marinier sta. In een apart zaaltje mogen 80 veteranen het proces via een tv-scherm volgen, bij de ingang van de rechtbank zullen wij om kwart over negen gepast en in stilte laten zien hoe we over de gang van zaken denken.

- Feit 39:** Ed Wehnes begint een spontane actie, wat duizenden reacties oplevert.
- Feit 40:** gelijkgestemde gaven massaal gehoor aan de oproep een briefkaart te sturen naar minister Kamp van Defensie.
- Feit 41:** Wehnes gaat maandag met spandoeken naar Arnhem, ondanks lichamelijke klachten.
- Feit 42:** hij vindt het belangrijker om te laten zien dat hij achter Eric O. staat.
- Feit 43:** 80 veteranen mogen het proces op een tv-scherm in een apart zaaltje volgen.

Feit 44: Wehnes zal maandag om kwart over negen in stilte bij de ingang van de rechtbank laten zien hoe hij over de gang van zaken denkt.

Bewering 9 op basis van feit 39 t/m 44: Eric O. krijgt ook steun van buiten het Korps Mariniers.

Uit de 28.000 steunbetuigingen die ik heb ontvangen, blijkt ook dat veel militairen worden gekweld door onzekerheid. 'Wat te doen als we in een soortgelijke situatie verzeild raken?' Als het tot een veroordeling komt, is het einde zoek. Dan kunnen we onze krijgsmacht beter opdoeken. Want dan mag je dus bij een aanval op je eigen eenheid je wapen niet gebruiken! De Wijkerslooth beschuldigt O. van dood door schuld, maar het optreden van zijn OM kan straks tot moord op onze jongens in den vreemde leiden."

Feit 45: Wehnes ziet uit de 28.000 steunbetuigingen dat veel militairen worden gekweld door onzekerheid over wat ze moeten doen in soortgelijke situaties.

Feit 46: als O. wordt veroordeeld, betekent dit dat het wapen bij een aanval op de eigen eenheid niet gebruikt mag worden.

Feit 47: volgens sommige militairen betekent dit dat de krijgsmacht beter opgedoekt kan worden.

Feit 48: De Wijkerslooth beschuldigt Eric O. van dood door schuld.

Feit 49: volgens Wehnes kan het optreden van het OM tot moord op onze jongens leiden.

Bewering 10 op basis van feit 45 t/m 49: de uitspraak van de rechtszaak tegen Eric O. heeft verstrekende gevolgen voor andere uitgezonden militairen.

Sergeant-majoor Eric O. is verheugd over de massale steun. In de hele affaire heeft het hem vooral gestoken dat hij nooit terug kon naar zijn eenheid in Irak. "Weggehaald worden bij je mannen als je op zo'n missie bent, is heel erg", aldus de marinier. "Ik vind het vreselijk dat het tot een proces is gekomen, maar ben blij dat het maandag dan eindelijk begint. Des te eerder kan ik mijn leven weer oppakken. Want een marinier hoort in het veld en niet in de rechtszaal."

Feit 50: Eric O. is verheugd over de massale steun.

Feit 51: het steekt O. het meest dat hij nooit terug kon naar zijn eenheid in Irak.

Feit 52: het is heel erg om weggehaald te worden bij je mannen als je op missie bent, aldus O.

Feit 53: hij vindt het erg dat het tot een proces is gekomen, maar is blij dat het maandag eindelijk begint, des te eerder kan hij zijn leven weer oppakken.

Feit 54: een marinier hoort volgens O. in het veld en niet in de rechtszaal.

Bewering 11 op basis van feit 50 t/m 54: Eric O. heeft vertrouwen in de uitkomst van het proces en wil daarna weer zo snel mogelijk uitgezonden worden.

2) Bepaal voor de beweringen aan welke algemene regels deze verankerd zijn. Aan welke culturele waarde(n) of common-sense presumption wordt de inferentie verankerd? Op welke algemeen aanvaarde regel is de bewering gebaseerd?

Feit 1: er is drie dagen uitgetrokken voor het proces tegen Eric O.

Feit 2: hij wordt ervan beschuldigd de strikt geheim geldende schietinstructies te hebben overtreden.

Feit 3: bij het schietincident in december 2003 kwam waarschijnlijk een Irakese plunderaar om het leven.

Feit 4: O. moet zich als commandant van een Quick Reaction Force voor zijn optreden op maandag, woensdag en donderdag voor de rechtbank in Arnhem verantwoorden.

Bewering 1 op basis van feit 1 t/m 4: Eric O. moet zich verantwoorden voor de rechtbank, aangezien er iemand om het leven is gekomen door zijn toedoen.

Verankering 1: een persoon die iemand anders heeft verwond, moet daarvoor een verklaring kunnen geven.

Feit 5: O. heeft vertrouwen in de rechtszaak.

Feit 6: hij is er altijd van overtuigd geweest dat hij destijds niet anders kon handelen.

Feit 7: hij moest in die situatie zijn eenheid beschermen.

Feit 8: het was gepast de waarschuwingsschoten af te vuren.

Feit 9: O. vindt dat hij in de fout was gegaan als hij niet zou hebben geschoten en de Irakezen zijn eenheid had overlopen.

Bewering 2 op basis van feit 5 t/m 9: Eric O. is geen crimineel, maar heeft gehandeld uit de overtuiging zijn eenheid te beschermen.

Verankering 2: iemand die bedreigd wordt, probeert zichzelf en zijn groep te beschermen.

Feit 10: het proces wordt door verschillende Nederlandse militairen met argusogen gevolgd.

Feit 11: minister Kamp (Defensie) stuurt zijn mensen voor vredesoperaties naar alle uithoeken van de wereld.

Feit 12: de mensen in het veld vragen zich af wat de juridische consequenties zijn van wapengebruik in geval van nood.

Bewering 3 op basis van feit 10 t/m 12: de uitkomst voor het proces is belangrijk voor alle Nederlandse militairen.

Verankering 3: een uitspraak over het handelen van een militair, heeft gevolgen voor het hele leger.

Feit 13: de advocaat van Eric O. is mr. Geert-Jan Knoops.

Feit 14: Knoops vindt het een unieke zaak.

Feit 15: het is voor het eerst dat een Nederlandse militair strafrechtelijk vervolgd wordt voor het overtreden van de militaire geweldsinstructies tijdens een buitenlandse missie.

Feit 16: er bestaat nauwelijks tot geen rechtspraak hierover.

Bewering 4 op basis van feit 13 t/m 16: de rechtszaak rondom Eric O. wordt een ingewikkeld proces.

Verankering 4: een overtreding zonder duidelijk rechtsspraak is uniek en maakt de zaak ingewikkeld.

Feit 17: vanwege het feit dat er nauwelijks rechtspraak bestaat over de kwestie en vanwege het persoonlijk belang voor O., worden er een aantal deskundigen en getuigen gehoord in de rechtszaal.

Feit 18: dit op verzoek van de verdediging en het OM.

Feit 19: in een zaak als deze dient er volgens de advocaat van O. eerst nauwkeurig feitenonderzoek te worden gedaan, voordat er een uitspraak wordt gedaan.

Feit 20: Knoops is hoogleraar internationaal strafrecht aan de Universiteit Utrecht en reserveofficier bij het Korps Mariniers.

Feit 21: Knoops is blij dat de rechtbank in Arnhem heeft besloten de deskundigen te horen.

Feit 22: hierdoor kunnen de rechters zich een beeld vormen van wat er zich heeft afgespeeld.
Bewering 5 op basis van feit 17 t/m 22: de verdediging wil alles zorgvuldig laten onderzoeken, omdat ze overtuigd zijn van hun gelijk en daar de rechtbank ook van willen overtuigen.

Verankering 5: iemand die alles uitgebreid wilt laten onderzoeken, speelt open kaart en heeft niets te verbergen.

Feit 23: zoals eerder is bericht, wil het OM Eric O. aan de schandpaal nagelen.

Feit 24: 'super-pg' De Wijkerslooth heeft veel kritiek gekregen nadat hij op trots op tv verkondigde dat militairen in Irak naar Nederlandse maatstaven dienen op te treden.

Feit 25: naar aanleiding van dit optreden werd bij justitie alles uit de kast gehaald de zaak tegen O. rond te krijgen.

Bewering 6 op basis van feit 23 t/m 25: het OM wil de zaak winnen om het gezichtverlies te beperken na het optreden van De Wijkerslooth.

Verankering 6: na gezichtsverlies moet men zich terugvechten.

Feit 26: het dossier telt 1480 pagina's en staat vol met insinuaties en tegenstrijdigheden.

Feit 27: er wordt melding gemaakt van een dode Irakees met schotwonden in rug en linkeroogkas.

Feit 28: de plunderaar die neerviel naar aanleiding van het schot van O., had volgens getuigen andere verwondingen.

Feit 29: het Muurgekkoteam (twee officieren van justitie en 24 marechaussees) heeft het onderzoek uitgevoerd.

Feit 30: bij het onderzoek zijn er dure, zinloze satellietfoto's van het vermeende plaats delict gemaakt.

Feit 31: een steen waarop de kogel uit het geweer van O. zou zijn afgeketst, is voor onderzoek naar Nederland gehaald.

Feit 32: de steen bleek na gerechtelijk laboratorium onderzoek niet door een kogel te zijn geraakt.

Bewering 7 op basis van feit 26 t/m 32: het onderzoek voorgaand aan de rechtszaak roept de nodige vragen op.

Verankering 7: tegenstrijdigheden geven onjuistheden aan.

Feit 33: Eric O. is na eerdere missies tal van keren onderscheiden.

Feit 34: de steun voor O. is groot.

Feit 35: tal van veteranen staan achter Eric O.

Feit 36: Ridder Militaire Willems-Orde Henk Ulrici twijfelt of gezonde Hollandse jongens nog voor het leger zullen kiezen, nadat O. zo slecht behandeld is.

Feit 37: de voorman van het Korps Commandotroepen Wim Wentink zegt dat O. bij de Fransen of Amerikanen een lintje had gekregen, omdat hij zijn mannen beschermde.

Feit 38: Wim Wentink schaamt zich soms voor zijn nationaliteit.

Bewering 8 op basis van feit 33 t/m 38: Eric O. wordt gesteund door zijn collega's.

Verankering 8: militairen zijn solidair naar elkaar.

Feit 39: Ed Wehnes begint een spontane actie, wat duizenden reacties oplevert.

Feit 40: gelijkgestemde gaven massaal gehoor aan de oproep een briefkaart te sturen naar minister Kamp van Defensie.

Feit 41: Wehnes gaat maandag met spandoeken naar Arnhem, ondanks lichamelijke klachten.

Feit 42: hij vindt het belangrijker om te laten zien dat hij achter Eric O. staat.

Feit 43: 80 veteranen mogen het proces op een tv-scherm in een apart zaaltje volgen.

Feit 44: Wehnes zal maandag om kwart over negen in stilte bij de ingang van de rechtbank laten zien hoe hij over de gang van zaken denkt.

Bewering 9 op basis van feit 39 t/m 44: Eric O. krijgt ook steun van buiten het Korps Mariniers.

Verankering 9: het Nederlandse volk is solidair naar het leger.

Feit 45: Wehnes ziet uit de 28.000 steunbetuigingen dat veel militairen worden gekweld door onzekerheid over wat ze moeten doen in soortgelijke situaties.

Feit 46: als O. wordt veroordeeld, betekent dit dat het wapen bij een aanval op de eigen eenheid niet gebruikt mag worden.

Feit 47: volgens sommige militairen betekent dit dat de krijgsmacht beter opgedoekt kan worden.

Feit 48: De Wijkerslooth beschuldigt Eric O. van dood door schuld.

Feit 49: volgens Wehnes kan het optreden van het OM tot moord op onze jongens leiden.

Bewering 10 op basis van feit 45 t/m 49: de uitspraak van de rechtszaak tegen Eric O. heeft verstrekkende gevolgen voor andere uitgezonden militairen.

Verankering 10: een uitspraak over het handelen van een militair, heeft gevolgen voor het hele leger.

Feit 51: het steekt O. het meest dat hij nooit terug kon naar zijn eenheid in Irak.

Feit 52: het is heel erg om weggehaald te worden bij je mannen als je op missie bent, aldus O.

Feit 53: hij vindt het erg dat het tot een proces is gekomen, maar is blij dat het maandag eindelijk begint, des te eerder kan hij zijn leven weer oppakken.

Feit 54: een marinier hoort volgens O. in het veld en niet in de rechtszaal.

Bewering 11 op basis van feit 50 t/m 54: Eric O. heeft vertrouwen in de uitkomst van het proces en wil daarna weer zo snel mogelijk uitgezonden worden.

Verankering 11: iemand die uitgaat van een positieve uitspraak, is overtuigd van zijn gelijk.

3) Zet de formuleringen van de verankeringen achter elkaar en rangschik de verankeringen onder één of meerdere noemers. Welke overkoepelende waarde(n) gaat of gaan achter de verankeringen schuil?

Defensief handelen

Verankering 1: een persoon die iemand anders heeft verwond, moet daarvoor een verklaring kunnen geven.

Verankering 2: iemand die bedreigd wordt, probeert zichzelf en zijn groep te beschermen.

Open handelen

Verankering 5: iemand die alles uitgebreid wilt laten onderzoeken, speelt open kaart en heeft niets te verbergen.

Verankering 11: iemand die uitgaat van een positieve uitspraak, is overtuigd van zijn gelijk.

Consequenties

Verankering 3: een uitspraak over het handelen van een militair, heeft gevolgen voor het hele leger.

Verankering 10: een uitspraak over het handelen van een militair, heeft gevolgen voor het hele leger.

Verankering 6: na gezichtsverlies moet men zich terugvechten.

Complexiteit

Verankering 4: een overtreding zonder duidelijk rechtsspraak is uniek en maakt de zaak ingewikkeld.

Verankering 7: tegenstrijdigheden geven onjuistheden aan.

Solidariteit

Verankering 8: militairen zijn solidair naar elkaar.

Verankering 9: het Nederlandse volk is solidair naar het leger.

4) Schets het verband tussen de verankeringen zoals die onder de noemers samengebracht zijn.

Eric O. is ervan overtuigd dat hij juist heeft gehandeld in Irak en heeft wat dat betreft niets te verbergen. Hij heeft defensief gehandeld om zijn manschappen te kunnen beschermen. Door tegenstrijdige bevindingen uit het onderzoek en de zeldzame rechtsspraak, gaat het een complexe rechtszaak worden. De uitspraak van de rechtszaak is van groot belang, aangezien de consequenties voor andere militairen groot zijn. Voor het OM is het ook van belang, want die willen met de rechtszaak hun gezichtsverlies beperken. Het leger zal Eric O. blijven steunen.

5) Formuleer de algemene boodschap die schuilgaat achter het concrete verhaal op basis van de formuleringen in punt 4.

Het feit dat hij andere mensen wilde beschermen, kan Eric O. nu zelf de das omdoen. Hij heeft te goeder trouw gehandeld en kan hiervoor nu gestraft worden. Het OM hoopt met een veroordeling haar eigen imago te redden.

6.2 Aanleiding, doel, abstracte doel en conclusie

- Bericht 1 (*De Telegraaf*)

Bericht uit *De Telegraaf* van 25 september 2004, met de titel:

‘ERIC VERDIENT EEN LINTJE! MASSALE BIJVAL VOOR SCHIETENDE MARINIER AAN VOORAVOND PROCES’

De aanleiding van het artikel is de aankondiging van het driedaagse proces tegen Eric O. Hij zal zich tijdens het proces moeten verantwoorden voor het vuren van twee waarschuwingsschoten, waarbij een

Irakees dodelijk gewond raakte. Het OM klaagt hem aan wegens het overtreden van de geweldsinstructies.

Het doel van de journalist is de lezer te informeren over de rechtszaak tegen Eric O. en hoe anderen en Eric O. zelf daar tegenaan kijken. Het abstracte doel van dit artikel is de lezer in te laten zien hoe belangrijk de uitkomst van het proces is voor alle militairen. Dit aangezien de uitspraak voor de militairen aangeeft of ze in dreigende situaties hun wapen mogen gebruiken of niet.

De conclusie is dat Eric O. vertrouwen heeft in de uitkomst van het proces en dat hij blij is dat het proces eindelijk gaat beginnen, zodat hij daarna weer snel aan het werk kan gaan.

- Bericht 2 (*De Telegraaf*)

Bericht uit *De Telegraaf* van 28 september 2004, met de titel:

‘ERIC O.: MORGEN DOE IK GEWOON WEER HETZELFDE. MARINIER STAAT OP SCHERP IN RECHTSZAAL’

De aanleiding van dit artikel is het terechtstaan van Eric O. in de Arnhemse rechtbank voor het schietincident in Irak eind 2003, waarbij een Irakees werd gedood.

Het doel van het artikel is te laten zien dat Eric O. terugvecht in de rechtszaal, omdat hij zichzelf niets verwijt en hij de situatie beter kon inschatten dan de officier. Het abstracte doel is dat het artikel laat zien dat er twee werelden zijn: de wereld waarin marinier O. moest handelen onder moeilijke omstandigheden tegenover de wijsheid van een officier die van achter het bureau de werkelijkheid in Irak interpreteert.

De conclusie van het betoog is dat Eric O. als emotioneel man, staat voor hetgeen hij heeft gedaan. Hij heeft gehandeld onder moeilijke omstandigheden, die de officier van justitie vanuit Nederland niet kan begrijpen.

- Bericht 3 (*De Telegraaf*)

Bericht uit *De Telegraaf* van 5 oktober 2004, met de titel:

‘ZONDER ENIGE DREIGING SCHOT GEVUURD. ZEER LAGE EIS VANWEGE LASTIGE SITUATIE IN IRAK’

De aanleiding van dit artikel is de rechtszaak van Eric O. Het doel van de journalist is het publiek te laten zien hoe het OM Eric O. weergeeft en wat voor tegenstrijdigheden er in de rechtszaak en het onderzoek zitten. Het abstracte doel van dit artikel is te laten zien dat mensen beschuldigd en beschadigd kunnen worden op basis van tegenstrijdige feiten.

De conclusie van dit bericht is dat het een ingewikkelde rechtszaak is: het OM is overtuigd van de slechte bedoelingen van Eric O. De advocaat van O. wijst op alle tegenstrijdigheden in het onderzoek en O. blijft bij zijn verhaal dat hij juist heeft gehandeld.

- Bericht 4 (*De Telegraaf*)

Bericht uit *De Telegraaf* van 19 oktober 2004

‘RECHT ZEGEVIERT VOOR ERIC O. MARINIER OP ALLE PUNTEN VRIJGESPROKEN’

De aanleiding van het artikel is de vrijspraak van Eric O. op alle aanklachten. Het doel van het artikel is de reactie van O. op de vrijspraak weer te geven. Het abstracte doel van dit artikel is de lezer te laten zien dat het OM en ‘super-pg’ De Wijkerslooth hebben gefaald tijdens het proces.

De conclusie van dit bericht is dat O. blij is met zijn vrijspraak, maar wel beschadigd voor het leven door de manier waarop hij tijdens de hele kwestie is behandeld.

- Bericht 5 (*De Telegraaf*)

Bericht uit *De Telegraaf* van 19 oktober 2004, met de titel:

‘JUSTITIE MIS MET ELK VERWIJLT. BREDE GRIJS OP GEZICHT VAN ERIC O.’

De aanleiding van dit verhaal is het feit dat Eric O. op alle punten is vrijgesproken door de rechter. Het doel van de journalist is het weergeven op welke gronden Eric O. is vrijgesproken en welke misstappen het OM heeft begaan in deze kwestie. Het abstracte doel is het weergeven dat de rechtspraak goed werkt, ondanks de missers van het OM.

De conclusie van het artikel is dat O. opgelucht is met de uitspraak, maar ook teleurgesteld in justitie door de manier waarop hij is behandeld en het feit dat zijn aanhouding door de rechtbank niet onrechtmatig is genoemd.

- Bericht 6 (*NRC Handelsblad*)

Bericht uit *NRC Handelsblad* van 27 september 2004

‘MARINIER ERIK O. MOCHT SCHIETEN IN IRAK, MAAR NIET OP IEDEREEN’

De aanleiding van dit artikel is het begin van de rechtszaak van Eric O. Het doel wat de journalist wil bereiken is uit te leggen waarvoor Eric O. wordt aangeklaagd. Het abstracte doel van dit artikel is te laten zien wat voor een ingewikkelde zaak het schietincident is. Zelfs het OM heeft moeite om tot een vervolgingsbeslissing te komen en de politiek is er ook bij betrokken.

De conclusie van het bericht is dat Eric O. wordt aangeklaagd voor het handelen in strijd met de geweldsinstructies en dat door het proces die geweldsinstructies niet langer geheim zullen blijven.

- Bericht 7 (*NRC Handelsblad*)

Bericht uit *NRC Handelsblad* van 28 september 2004, met de titel:

‘MARINIERS HOUDEN ERIC O. TIJDENS RECHTZAAL UIT DE WIND’

De aanleiding voor het schrijven van dit artikel is de rechtszaak waarin Eric O. zichzelf moet verantwoorden voor het doodschieten van een plunderaar in Irak.

Het doel van de journalist is de lezer te informeren over de gegevens die naar voren komen in de rechtszaal, die gaan over het schietincident in Irak op 27 december 2003. De verklaringen van collega's van O. en van Eric O. zelf worden deels overgenomen en er wordt een situatieschets gegeven

van hoe het incident heeft kunnen plaatsvinden. Het abstracte doel van dit artikel is te laten zien dat de collega's van O. moeite hebben met het vasthouden aan hun verklaringen.

De conclusie van dit bericht is dat het onduidelijk is of Eric O. zich in een situatie bevond waarin hij het recht had om te schieten. Het OM beweert dat dit niet het geval was en Eric O. vindt van wel.

- Bericht 8 (*NRC Handelsblad*)

Bericht uit *NRC Handelsblad* van 4 oktober 2004, met de titel:
'EIS ERIC O.: ZES MAANDEN VOORWAARDELIJK'

De aanleiding van dit artikel is de strafeis die het OM bekend heeft gemaakt tegen Eric O. Het doel van de journalist is de lezer te informeren over wat het OM Eric O. verwijt en wat de strafeis is. Het abstracte doel is de lezer te informeren over alle belastende feiten die het OM heeft gevonden die Eric O. tegenspreken.

De conclusie van het betoog is dat het OM haar requisitoir heeft afgerond en dat de verdediging later aanbod komt. Daarna zal de rechtbank over twee weken een uitspraak doen.

- Bericht 9 (*NRC Handelsblad*)

Bericht uit *NRC Handelsblad* van 18 oktober 2004, met de titel:
'RECHTBANK SPREEKT SERGEANT ERIC O. VRIJ: BEWIJS OPENBAAR MINISTERIE ONVOLDOENDE'

Dit artikel is geschreven naar aanleiding van de vrijspraak van Eric O. door de Arnhemse rechtbank. Het doel van de journalist is de lezer te informeren waarvoor Eric O. is aangeklaagd en op basis waarvan hij is vrijgesproken. Het abstracte doel is de lezer in te laten zien dat het OM niet juist heeft gehandeld in deze zaak. Eric O. is op een pijnlijke wijze naar Nederland gehaald en vlak na het schietincident is het OM gelijk naar de media gestapt. Dit werd niet gewaardeerd door de leden van de Tweede Kamer.

De conclusie van het betoog is dat Tweede-Kamerleden de werkwijze van het OM afkeuren en dat ze blij zijn met de vrijspraak van Eric O.

- Bericht 10 (*NRC Handelsblad*)

Bericht uit *NRC Handelsblad* van 18 oktober 2004, met de titel:
'RECHTBANK VOLGT VERSIE VAN ERIC O.'

De aanleiding van dit verhaal is de vrijspraak van Eric O. Het doel van de journalist is de lezer te informeren over de aanklacht tegen Eric O. en waarom de rechters hem toch vrij hebben gesproken. Het abstracte doel is te laten zien dat de Nederlandse militairen wel degelijk geweld mogen gebruiken om zich te kunnen verdedigen. Dit ondanks de meldingen die in de media naar voren zijn gekomen naar aanleiding van de uitgelekte brief van Procureur-generaal De Wijkerslooth.

De conclusie van het artikel is dat wanneer een militair tijdens een vredesmissie de trekker overhaalt, hij hiervoor een goede reden zal hebben. Dit tenzij er andere overtuigende aanwijzingen zijn die anders beweren.

6.3 Feitenselectie- en ordening

Uit de tien berichten heb ik in totaal 404 feiten geselecteerd. Van de 404 feiten komen 209 feiten uit de berichten van *De Telegraaf* en 195 feiten uit berichten van *NRC Handelsblad*. Alle feiten zijn te lezen in de bijlagen. Om enig inzicht in de geselecteerde feiten te krijgen, heb ik vijf categorieën gemaakt. Deze zijn:

- 1) Feiten over de rechtszaak
- 2) Feiten over het schietincident
- 3) Feiten over hoe Eric O. tegen de rechtszaak aankijkt
- 4) Feiten met betrekking tot het OM en het ministerie van Defensie
- 5) Feiten met betrekking tot de steun voor Eric O.

De scheidslijn tussen deze categorieën is soms heel dun. Bijvoorbeeld sommige feiten met betrekking tot het OM horen tevens bij feiten over de rechtszaak. Er staan daarom een aantal gelijke feiten bij verschillende categorieën genoemd. De Excel sheets van de feiten in de vijf categorieën staan in de bijlagen vanaf pagina 131.

Feiten over de rechtszaak

In het eerste geselecteerde bericht uit *De Telegraaf* maakt de journalist gelijk duidelijk dat Eric O. wordt aangeklaagd voor het overtreden van de geweldsinstructies (feit 2). Hier bestaat nauwelijks rechtsspraak over en daardoor hebben de rechters besloten deskundigen en getuigen te horen (feit 16 en 17). Tevens is aangehaald dat het dossier vol insinuaties en tegenstrijdigheden staat (feit 26) en de journalist gaat in op het onderzoek dat is uitgevoerd (feiten 29 t/m 32).

In de berichten 2 en 3 staan minder feiten over de rechtszaak geschreven. Relevant is de strafeis die in bericht 3 wordt genoemd (feit 6) en het feit dat de advocaat van O. niet tevreden is over de gang van zaken (feit 9). Dit laatste feit wordt niet in *NRC Handelsblad* genoemd.

In bericht 4 staat alleen in de titel vermeld dat Eric O. is vrijgesproken, maar in bericht 5 staat wel een aantal feiten beschreven met betrekking tot de rechtszaak zelf. Bijvoorbeeld dat de rechtbank bij de uitspraak is uitgegaan van O.'s beschrijving van de situatie (feit 24). Een ander feit is dat de rechtbank de aanhouding van het OM niet onrechtmatig vindt, wat Eric O. teleurstelt (feit 50). Dit feit komt nergens anders in de geselecteerde berichten terug.

In alle geselecteerde berichten uit *NRC Handelsblad* staan meerdere feiten vermeld over de rechtszaak. In bericht 6, het eerste geselecteerde bericht uit deze krant, staat de journalist al uitgebreid stil bij de geweldsinstructies (feit 4 t/m 7 en feit 49 t/m 54). In bericht 7 is ingegaan op de verklaringen die door de collega's van O. zijn afgelegd (feit 5 en 6, feit 11 t/m 14, feit 20, feit 38 en feit 47 t/m 49). Uit deze feiten blijkt dat de collega's van O. de situatie hebben aangedikt, om op die manier Eric O. te helpen. Echter zijn de verklaringen tegenstrijdig aan het autopsierapport (feit 39). Feiten over de verklaringen komen ook aan de orde in bericht 8 (feit 8 en feit 14).

In *De Telegraaf* staan geen feiten over de verklaringen van collega's vermeld, tenminste niet in de berichten die ik gebruik voor dit onderzoek.

In bericht 9 staat dat Eric O. is vrijgesproken (feit 1). De rechters stellen dat het verhaal van een militair moet worden geloofd (feit 13 en 14). In bericht 10 staat dat de vrijspraak betekent dat militairen zich wel mogen verweren (feit 2). Dit is een relevant feit en wordt niet op die manier in *De Telegraaf* vermeld. In *De Telegraaf* komt dit terug bij de reactie van Eric O. op de vrijspraak (dit komt later in dit hoofdstuk aan bod). De rechtbank heeft groot gewicht gehecht aan de getuigenis van O., ondanks dat er een paar vraagtekens bij gezet konden worden (feit 31 t/m 34). De rechtbank vindt dat van een militair die de trekker overhaalt, niet meer mag worden verwacht dan een aannemelijke verklaring daarvoor te geven (feit 35). Dit feit komt ook terug in bericht 5 van *De Telegraaf*. In *NRC Handelsblad* staan meer feiten over de rechtszaak zelf, dan in *De Telegraaf* (65 van de in totaal 101 feiten over de rechtszaak komen uit *NRC Handelsblad*). Er is vooral meer geschreven over de geweldsinstructies en de getuigenissen die zijn afgelegd tijdens de rechtszaak.

Feiten over het schietincident

In het eerste bericht uit *De Telegraaf* staan niet veel feiten over het incident zelf (vijf feiten). Wel wordt gelijk melding gemaakt van een tegenstrijdige bevinding, namelijk dat de dode Iraakees andere verwondingen had dan getuigen hebben verklaard (feit 27 en 28). In bericht 2 gaat de journalist meer in op de feitelijkheden rondom het incident. Feit 10 tot en met 32 gaan allemaal over de gebeurtenis in Irak, welke op 27 december 2003 plaatsvond. In bericht 3 staan veertien feiten over het incident vermeld. Een relevant feit hierbij is feit 16: “Andere militairen hebben reeks waarschuwingsschoten gelost.” Dit is nergens anders in de berichten geschreven. In bericht 4 staan geen feiten over het incident, maar in bericht 5 geeft de journalist wel nogmaals de beschrijving van het incident weer. Dit zoals Eric O. heeft verteld in de rechtbank (feit 25 t/m 39).

In bericht 6, het eerste bericht uit *NRC Handelsblad*, beschrijven de feiten 13 tot en met 23 de situatie op 27 december 2003 in Irak. *NRC Handelsblad* noemt de naam van het slachtoffer wel (feit 19), terwijl dit in de geselecteerde berichten van *De Telegraaf* niet is vermeld. In bericht 7 staat dat Eric O. zijn mannen na het schietincident apart heeft genomen voor een nabespreking (feit 16 t/m 19). Dit is ook niet in *De Telegraaf* genoemd. Er komen in bericht 7 tevens een paar tegenstrijdigheden aan bod, zoals feit 38: “Mariniers verklaarden gisteren dat het gezicht van het slachtoffer intact was” en feit 39: “In het Iraakse autopsierapport staat dat de kogel in de rug is binnengedrongen en via het oog het lichaam heeft verlaten.” In de berichten 8, 9 en 10 staan er geen nieuwe feiten over het incident. De situatieschets wordt kort herhaald.

Feiten over hoe Eric O. tegen de rechtszaak aankijkt

In deze categorie feiten is een duidelijk verschil te zien tussen *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad*. In alle vijf berichten uit *De Telegraaf* is geschreven over hoe Eric O. tegen de rechtszaak aankijkt (in totaal zijn dit 51 feiten). In de eerste drie berichten die zijn geschreven tijdens de rechtszaak en dus voor de uitspraak, gaan de feiten vooral over zijn eigen overtuiging juist te hebben gehandeld en zijn vertrouwen in de uitkomst van de rechtszaak (bijvoorbeeld feit 5, 6, en 9 uit bericht 1 en feit 1, 14, 36 en 38 uit het bericht 2). Verder schrijven de journalisten ook over de emoties van Eric O.: hij is emotioneel (feit 2 uit bericht 2), geërgerd (feit 34 uit bericht 2), verbitterd (feit 31 uit bericht 3) et cetera.

Na de uitspraak gaan de feiten in deze categorie voornamelijk over hoe blij Eric O. is met de uitspraak (feit 1 uit bericht 4) en dat hij hoopt dat zijn collega's in de toekomst gevrijwaard worden van vervolging bij soortgelijke situaties (feit 23 en 26 uit bericht 4). De journalisten schrijven ook over hoe Eric O. aankijkt tegen de manier waarop hij is behandeld vlak na het schietincident. Hij is daardoor als mens beschadigd (feit 19 t/m 22 uit bericht 4). Tevens is er veel geschreven over hoe blij Eric O. is met alle steun die hij heeft gekregen (bijvoorbeeld feit 53 uit bericht 5). Dit komt later ook nog aan de orde.

In de vijf berichten uit *NRC Handelsblad* staan relatief weinig feiten over hoe Eric O. tegen de rechtszaak aankijkt (vijf feiten). In bericht 6, 8 en 10 komen daar helemaal geen feiten over aan bod. In bericht 7 schrijft de journalist dat O. vindt dat hij alleen de situatie goed heeft kunnen inschatten (feit 50). Feit 51 bericht als enige feit iets over de gemoedstoestand van Eric O. ("O. zegt geëmotioneerd dat hij geen fout heeft gemaakt en dat hij naar eer en geweten heeft gehandeld."). In bericht 9 staat dat O. altijd heeft ontkend de regels te hebben overtreden (feit 12).

Feiten met betrekking tot het OM en het ministerie van Defensie

In de artikelen uit *De Telegraaf* komen relatief weinig feiten voor over het OM en het ministerie van Defensie (22 van de in totaal 99 feiten uit deze categorie). In bericht 1 maakt de journalist gelijk duidelijk dat het OM Eric O. aan de schandpaal wil nagelen (feit 23). Nadat het OM kritiek heeft gekregen over het televisieoptreden van Procureur-generaal De Wijkerslooth, wilde de officier van justitie er alles aan doen Eric O. schuldig te laten verklaren (feit 25). Ook komt in bericht 3 aan bod dat het lijkt wat justitie heeft onderzocht een half uur voor het schietincident is binnen gebracht (feit 29). Dit feit is niet geschreven in *NRC Handelsblad*.

In de berichten uit *NRC Handelsblad* komen meer feiten met betrekking tot het OM en het ministerie van Defensie naar voren (77 van de in totaal 99 feiten uit deze categorie). Wat niet in *De Telegraaf* is genoemd, zijn de feiten over andere Nederlandse militairen, die twee Irakezen hebben neergeschoten (feit 26 t/m 29 uit bericht 6 en feit 10 uit bericht 10). Ook is in *De Telegraaf* niet ingegaan op de eerste verdenkingen van het OM. Het OM wilde Eric O. in eerste instantie aanklagen voor dood door schuld, doodslag of zelfs moord (feit 37 uit bericht 6).

In bericht 6 komen feiten aan bod over ministers Kamp en Donner, die verontruste parlementariërs gerust moesten stellen. Dit naar aanleiding van de uitgelekte brief van Procureur-generaal De Wijkerslooth (feit 45 t/m 47). In bericht 9 gaat de journalist in op reacties van Tweede-Kamerleden op de handelswijze van het OM (feit 17 t/m 23). Dit komt allemaal niet aan bod in *De Telegraaf*.

Feiten met betrekking tot de steun voor Eric O.

In *De Telegraaf* staan meer feiten over de steun voor Eric O. dan in *NRC Handelsblad* (24 feiten komen uit *De Telegraaf* en 12 uit *NRC Handelsblad*). In het eerste bericht uit *De Telegraaf* staan al 14 feiten over dit onderwerp. Hierin schrijft de journalist over een man die een spontane actie begint en die O. komt steunen bij de rechtbank (feit 39 t/m 45). Dit wordt niet in *NRC Handelsblad* vermeld. Andere feiten uit deze categorie gaan voornamelijk over hoe blij Eric O. is met alle steun vanuit het Korps Mariniers en vanuit de gehele Nederlandse bevolking.

De feiten uit *NRC Handelsblad* over de steun voor O., gaan over getuigenissen van collega's die Eric O. op die manier probeerden te steunen (feit 11 t/m 14 uit bericht 7). In bericht 9 staat een reactie van minister Kamp op het vonnis. Hij zegt blij te zijn met de vrijspraak, maar is ook bedroefd over wat O. allemaal heeft moeten meemaken (feit 27 en 28). Deze feiten komen niet terug in *De Telegraaf*.

6.4 Beweringen

De beweringen die uit de feiten voortkomen en de verankeringen zijn gekoppeld aan elkaar. De bewering is namelijk verankerd aan een cultureel algemeen aanvaarde opvatting. Daarom heb ik de beweringen en verankeringen bij elkaar gezet in de Excel sheet (zie bijlagen vanaf pagina 142). In deze paragraaf ga ik echter alleen in op de beweringen.

Alle berichten heb ik in de analyse per onderwerp onderverdeeld in kleine scènes. In elke scène zitten een aantal feiten en uit die feiten is een bewering af te leiden. Om inzicht te krijgen in de beweringen, heb ik dezelfde categorieën gebruikt als bij de feitenselectie- en ordening:

- 1) Beweringen naar aanleiding van feiten over de rechtszaak
- 2) Beweringen naar aanleiding van feiten over het schietincident
- 3) Beweringen naar aanleiding van feiten over hoe Eric O. tegen de rechtszaak aankijkt
- 4) Beweringen naar aanleiding van feiten met betrekking tot het OM en het ministerie van Defensie
- 5) Beweringen naar aanleiding van feiten met betrekking tot de steun voor Eric O.

In de verschillende categorieën staan beweringen die voortkomen uit de feiten die ik in de vorige paragraaf heb geselecteerd per onderwerp. Het kan dus zijn dat de bewering niet direct over de rechtszaak gaat en toch in de eerste categorie is geplaatst. Dit komt omdat de bewering voortkomt uit verschillende feiten. Wanneer een aantal 'rechtszaakfeiten' samen met andere feiten in een scène staan, kan het zijn dat de bewering niet meer direct van toepassing is op de rechtszaak, maar dus wel voorkomt uit feiten over de rechtszaak.

Beweringen naar aanleiding van feiten over de rechtszaak

Bewering 3 uit bericht 1 ("De uitkomst voor het proces is belangrijk voor alle Nederlandse militairen") laat de gevolgen van de uitspraak zien voor andere militairen die in de toekomst wellicht hetzelfde overkomen. Met bewering 7 ("Het onderzoek voorgaand aan de rechtszaak roept de nodige vragen op.") wil de journalist de lezer voorafgaand aan het proces laten weten dat het onderzoek tegenstrijdigheden bevat.

De feiten uit bericht 2 hebben de bewering in zich dat O. geen crimineel is, maar zijn eenheid wilde beschermen (bewering 2). In bericht 3 zijn er twee beweringen af te leiden uit feiten die gaan over de rechtszaak. Dit zijn bewering 3 ("Het OM heeft onzorgvuldig onderzoek gedaan.") en 9 ("Het OM verklaart O. schuldig door feiten die hun lezing tegenspreken te negeren."). Deze beweringen leggen de nadruk op de onzorgvuldige werkwijze van het OM. Uit de eerste drie berichten die voor de uitspraak van de rechter zijn geschreven, blijkt dat *De Telegraaf* de kant van Eric O. kiest.

De beweringen uit bericht 5 gaan enerzijds over het OM die verkeerd heeft gehandeld en anderzijds over de rechtbank die Eric O. heeft vrijgesproken. Dit aangezien de rechtbank ervan overtuigd is dat O. op de juiste wijze heeft gehandeld (bewering 10).

Uit de beweringen die voortkomen uit de feiten van bericht 6 tot en met 8 blijkt dat *NRC Handelsblad* minder duidelijk partij kiest. In bericht 6 gaan de beweringen over de verdenkingen van het OM en de tegenspraak van Eric O. daartegen (bewering 1 en 3). Bericht 7 heeft beweringen in zich die gaan over de collega's van Eric O. (bewering 2, 3, 4 en 6). Deze beweringen laten zien dat de collega's van O. hebben gelogen voor de marinier, omdat ze hem respecteren. Eigenlijk twijfelen ze aan de legitimiteit van de actie (bewering 14). De krant kiest ervoor om deze informatie aan de lezer te verstrekken en kiest (nog) niet openlijk de kant voor Eric O. Ook de beweringen uit bericht 8 geven aan dat er enige vraagtekens bij de actie van Eric O. gezet kunnen worden (bewering 2, 4 en 5).

Uit de beweringen van bericht 9 en 10 blijkt dat de rechters Eric O. hebben vrijgesproken, aangezien ze vinden dat het woord van een militair moet worden geloofd (bewering 5 uit bericht 9 en bewering 8 en 9 uit bericht 10). Dit komt ook terug in *De Telegraaf*. Relevant hierbij is dat *NRC Handelsblad* melding maakt dat de uitspraak betekent dat militairen het recht hebben zich te verdedigen in dreigende situaties. Ook als dit betekent dat daarbij dodelijke slachtoffers vallen (bewering 1).

Beweringen naar aanleiding van feiten over het schietincident

Bewering 7 van bericht 1 laat zien dat het onderzoek over het schietincident de nodige vragen oproept. Ook blijkt dat de uitkomst van het proces belangrijk zal zijn voor alle militairen (bewering 3).

In het tweede bericht is bewering 6 relevant: "Het leek alsof de kogel van Eric O. onbedoeld toch het slachtoffer trof". Deze bewering geeft wederom aan dat de krant partij kiest voor Eric O.: uit de feiten blijkt dat de journalist beweert dat het een ongeluk was. Dat de krant achter Eric O. staat blijkt ook uit bewering 9: "De Irakees is door een andere kogel geraakt dan die van Eric O." en 10: "Irakezen wilden Eric O. de schuld geven van de doding van het slachtoffer en hebben bewijsmateriaal verdonkeremaand." Uit bewering 3 van bericht 3 blijkt dat er getwijfeld kan worden aan de juiste identiteit van het onderzochte lijk. Dit komt ook terug in *NRC Handelsblad* (bewering 10 en 11 van bericht 7).

De beweringen uit bericht 5 bevestigen dat het OM fouten heeft gemaakt (bewering 1, 2 en 4) en dat de rechtbank gekozen heeft voor het verhaal van Eric O. (bewering 8).

De beweringen van de feiten uit de eerste drie berichten uit *NRC Handelsblad* geven aan dat Eric O. heeft geschoten om zijn eenheid te beschermen (bewering 5 uit bericht 6, bewering 9). Echter is het OM niet overtuigd van de dreigende situatie (bewering 12 uit bericht 7, bewering 2 uit bericht 8). Het OM beweert zelfs dat Eric O. gericht heeft geschoten (bewering 3 uit bericht 8).

Uit bericht 10 is nogmaals bewering 1 geselecteerd voor deze categorie: "De vrijspraak van Eric O. geeft aan dat het is toegestaan om je als uitgezonden militair te verdedigen, ook als dit betekent dat daarbij dodelijke slachtoffers vallen." Deze bewering is niet te maken uit feiten van *De Telegraaf*.

Beweringen naar aanleiding van feiten over hoe Eric O. tegen de rechtszaak aankijkt

De beweringen in deze categorie naar aanleiding van feiten uit *De Telegraaf* gaan voornamelijk over de overtuiging van Eric O. en zijn vertrouwen in de rechtszaak. Bewering 11 van bericht 2 zegt dat Eric O. vindt dat de officier van justitie zich niet in zijn situatie verplaatst en niet weet waarover ze praat. Dit komt niet terug in *NRC Handelsblad*.

Uit de feiten van *NRC Handelsblad* blijkt ook dat O. overtuigd is van zijn eigen actie (bewering 15 uit bericht 7). Feit 12 uit bericht 9 (“O. heeft altijd ontkend de regels te hebben overtreden.”) laat O.’s overtuiging zien. Echter door hier nog een paar feiten bij te plaatsen (feit 10: “O. zou volgens onderzoek van de Koninklijke Marechaussee de dienstvoorschriften hebben overtreden.” en feit 11: “Hierdoor is iemand overleden.”) luidt de bewering als volgt: “De onderzoekgegevens geven aan dat O. liegt wanneer hij zegt dat hij zich aan de regels heeft gehouden.” Dit is een bewering die niet uit feiten van *De Telegraaf* te maken is.

Beweringen naar aanleiding van feiten met betrekking tot het OM en het ministerie van Defensie

Bewering 6 uit bericht 1 geeft aan dat het OM de zaak wil winnen om gezichtsverlies tegen te gaan. Dit komt niet naar voren in *NRC Handelsblad*. Uit bericht 5 blijkt dat het OM Eric O. te snel heeft aangeklaagd en als crimineel heeft bestempeld.

De beweringen die aan bod komen in deze categorie uit bericht 6 van *NRC Handelsblad* bevatten informatie die niet aan bod komt in *De Telegraaf*: uit bewering 2 blijkt dat de geweldsinstructies zeer gevoelig liggen voor justitie. Uit bewering 9 blijkt dat het OM Eric O. in eerste instantie voor een zwaarder vergrijp wilde aanklagen. Bewering 10 geeft weer dat door de uitgelekte brief van Procureur-generaal De Wijkerslooth de media de geweldsinstructies verkeerd hebben geïnterpreteerd en het publiek daardoor ook een verkeerde indruk heeft gekregen. Bewering 11 zegt dat Nederlandse militairen volgens ministers Kamp en Donner wel geweld mogen gebruiken en bewering 12 zegt dat de geweldsinstructies openbaar worden door de rechtszaak, ook al was dit niet de bedoeling. Dit zijn stuk voor stuk beweringen die niet aan de orde komen in *De Telegraaf*.

Beweringen naar aanleiding van feiten met betrekking tot de steun voor Eric O.

De beweringen naar aanleiding van feiten uit *De Telegraaf* geven aan dat Eric O. gesteund wordt door collega’s, maar ook door mensen van buiten het Korps Mariniers: door ervaringsdeskundigen en het Nederlandse volk. Dit komt niet zo sterk naar voren uit de feiten van *NRC Handelsblad*. In *NRC Handelsblad* gaan de beweringen uit deze categorie meer over collega’s die O. proberen te steunen door aangepaste verklaringen af te leggen (bewering 2, 3 en 4 uit bericht 7). Verder komt in bericht 9 aan de orde dat minister Kamp blij is met de vrijspraak van Eric O. (bewering 9).

6.5 Verankeringen/ boodschappen

De verankeringen die zijn gemaakt aan de hand van de beweringen bespreek ik hier niet per stuk. Alle verankeringen zijn te lezen in de bijlagen. In mijn analyse heb ik per bericht de verankeringen onder gezamenlijke noemers gegroepeerd en gekeken naar de verbanden hiertussen. Vervolgens heb ik

hieruit een boodschap geformuleerd. De verschillende boodschappen vergelijk ik met elkaar in deze paragraaf.

De boodschappen zijn:

Bericht 1 uit *De Telegraaf*:

Het feit dat hij andere mensen wilde beschermen, kan Eric O. nu zelf de das omdoen. Hij heeft te goeder trouw gehandeld en kan hiervoor nu gestraft worden. Het OM hoopt met een veroordeling haar eigen imago te redden.

Bericht 2 uit *De Telegraaf*:

Eric O. dreigt het slachtoffer te worden van een vooringenomen officier van justitie, die van een afstand een oordeel velt en geen concurrerende verklaringen meeneemt in haar betoog. Eric O verwoordt dit bijna letterlijk:

“Als ik niet had gehandeld zoals ik heb gedaan”, zegt O., “had ik hier ook gezeten. Dan had u me gevraagd: 'Waarom heb je niet op tijd ingegrepen?' ”

En dat terwijl Eric O. tevens de verklaringen die tegen hem zouden kunnen pleiten zelf aandraagt. Eric O. handelt gewetensvol, de officier niet.

Bericht 3 uit *De Telegraaf*:

Het OM heeft slechts schijnbaar de zaak zorgvuldig onderzocht en kan niet hard maken dat O. schuldig is. Eric O. is hierdoor het slachtoffer geworden van een langsepende, onterechte vervolging.

Bericht 4 uit *De Telegraaf*:

Ondanks het feit dat het proces gunstig voor O. is afgelopen en hij positief is verrast door de hoeveelheid aan positieve reacties die hij heeft ontvangen, is het een traumatische ervaring voor O. en zijn gezin. Dit omdat het OM de loyale steun van het thuisfront en het leger niet volgde.

Bericht 5 uit *De Telegraaf*:

Als het OM bij een verdenking uitgaat van verkeerde feiten, verandert het leven van een verdachte in een nachtmerrie. Dit ondanks de steun die hij krijgt uit eigen kring.

Bericht 6 uit *NRC Handelsblad*:

De actie van Eric O., of dit nu juist of onjuist was, draagt veel consequenties met zich mee. Niet alleen voor het slachtoffer of de dader, maar voor heel veel mensen. De geweldsinstructies komen ter discussie te staan en de Tweede Kamer legt druk op ministers Kamp en Donner.

Bericht 7 uit *NRC Handelsblad*:

Doordat zijn collega's Eric O. hebben proberen te helpen door de situatie anders te doen voorkomen, is de betrouwbaarheid van Eric O. zelf juist gedaald. Hierdoor is er een kans dat hij wordt veroordeeld op basis van de verkeerde overtuiging en feiten.

Bericht 8 uit *NRC Handelsblad*:

Het is een complexe zaak met tegenstrijdige beweringen, feiten en verklaringen daarin. Eric O. heeft zijn eigen graf gegraven door collega's zijn versie van het verhaal te vertellen, dat vervolgens 'verkeerd' is overgenomen en alleen maar tegen hem spreekt. Het OM komt met belastende feiten die meer zeggen dan de beweringen van Eric O.

Bericht 9 uit *NRC Handelsblad*:

De rechtbank heeft durven kiezen voor het verhaal van Eric O., ondanks alles wat het OM heeft aangevoerd. Na deze vrijspraak heeft de Tweede Kamer pas openlijk voor Eric O. durven kiezen, aangezien zij als publieke personen zich het niet kunnen veroorloven partij te kiezen voor de 'verkeerde'.

Bericht 10 uit *NRC Handelsblad*:

In een dreigende situatie wordt gehandeld op gevoel. Men moet in een korte tijd inschatten wat men moet doen. Pas daarna komen de juridische consequenties aan de orde. Dus ook al denk je op dat moment juist te handelen, de juridische gevolgen kunnen desastreus zijn.

Uit de boodschappen leid ik af dat *De Telegraaf* meer aandacht heeft besteedt aan de verkeerde werkwijze van het OM en de slachtofferrol van Eric O. dan *NRC Handelsblad*. Uit de eerste drie boodschappen blijkt dat de krant de kant van Eric O. kiest. De journalist omschrijft de officier van justitie als vooringenomen. De boodschappen van bericht 4 en 5 (de berichten na de uitspraak) bevestigen de verkeerde werkwijze van het OM en de onschuld van Eric O.

Uit de boodschap van bericht 6, het eerste bericht van *NRC Handelsblad*, blijkt dat de krant nog geen oordeel heeft gegeven over de actie van Eric O. De journalist concludeert alleen dat het incident veel consequenties met zich meedraagt. Uit de boodschap van bericht 7 blijkt dat de krant voorzichtig de kant van Eric O. kiest. De boodschap geeft aan dat er een kans is dat O. op basis van de verkeerde overtuiging en feiten veroordeeld kan worden. De boodschap van bericht 8 is weer meer een constatering van de situatie op dat moment.

In de boodschappen van bericht 9 en 10, de berichten na de uitspraak, toont de krant zijn medeleven met Eric O. Uit de boodschap van bericht 9 blijkt dat het OM de verliezer is in deze zaak en dat de rechtbank gekozen heeft voor het verhaal van Eric O. De boodschap van bericht 10 laat zien dat het incident grootse nadelige gevolgen had kunnen hebben voor Eric O.

6.6 Conclusies naar aanleiding van de onderzoeksresultaten

Uit het voorgaande is naar voren gekomen dat de meeste feiten uit *De Telegraaf* te plaatsen zijn in feitencategorie 2: over het schietincident (61 van de in totaal 209 feiten uit *De Telegraaf*) en in feitencategorie 3: over hoe Eric O. tegen de rechtszaak aankijkt (51 van de in totaal 209 feiten). Bij *NRC Handelsblad* zijn de meeste feiten verdeeld over feitencategorie 1: over de rechtszaak (65 van de in totaal 195 feiten uit *NRC Handelsblad*), feitencategorie 2: over het incident (52 van de in totaal

195 feiten) en feitencategorie 4: over het OM en ministerie van Defensie (77 van de in totaal 195 feiten).

Hieruit kan ik concluderen dat er bij *De Telegraaf* meer aandacht is geschonken aan de gevoelens van Eric O. dan in *NRC Handelsblad*. *NRC Handelsblad* schrijft relatief veel over de rechtszaak, het schietincident en het OM. Dit zijn de drie onderwerpen die relevant zijn voor de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O.: de feiten over de rechtszaak gaan over de gebeurtenissen in de rechtszaak zelf en hoe de rechters zijn omgegaan met alle bewijzen die zijn aangeleverd en getuigenverklaringen die zijn afgelegd. Feiten over het incident geven weer wat er ongeveer is gebeurd op 27 december 2003 in Irak. De feiten over het OM en het ministerie van Defensie geven aan hoe het OM te werk is gegaan en wat de reacties zijn geweest vanuit de Tweede Kamer over de werkwijze van het OM.

Uit de beweringen naar aanleiding van de feiten over de rechtszaak blijkt dat, al voor de rechter met een uitspraak komt, *De Telegraaf* de kant kiest van Eric O. De krant benadrukt meerdere malen de onzorgvuldige werkwijze van het OM.

NRC Handelsblad kiest minder duidelijk partij. De journalist licht de verkeerde werkwijze van het OM wel toe en er komt tevens naar voren dat O. een gerespecteerde commandant is, maar dit alles wordt minder benadrukt dan in *De Telegraaf*. Bij de beweringen naar aanleiding van de feiten over het OM en het ministerie van Defensie wordt duidelijk dat *NRC Handelsblad* meer aandacht besteedt aan de geweldsinstructies. Deze liggen volgens de krant gevoelig voor justitie en veroorzaken daardoor rumoer in de Tweede Kamer. Ook wordt er meer aandacht geschonken aan de politieke reacties op de rechtszaak in *NRC Handelsblad*.

Uit de boodschappen blijkt wederom dat *De Telegraaf* meer de kant kiest voor Eric O. De journalist geeft de lezer de mening van de krant mee: namelijk dat Eric O. onschuldig is en dat het OM onjuist te werk is gegaan.

De boodschappen van de eerste drie berichten uit *NRC Handelsblad* zijn meer constatering dan interpretaties, alhoewel de boodschap van bericht 7 een voorzichtige neiging naar de kant van Eric O. laat zien. Na de uitspraak van de rechter kiest de krant meer openlijk partij voor Eric O.

Hs. 7 Conclusie en terugkoppeling

In hoofdstuk 6 ben ik ingegaan op de deelvragen. Deze deelvragen luiden:

- 1) Welke feiten hebben de journalisten van *De Telegraaf* respectievelijk *NRC Handelsblad* geselecteerd in de berichten?
- 2) Hoe zijn deze feiten geordend in het verhaal?
- 3) Welke beweringen/ inferenties zijn uit de feitenselectie- en ordening voortgekomen?
- 4) Hoe zijn deze inferenties verankerd aan cultureel algemeen aanvaarde opvattingen?

Uit het vorige hoofdstuk is naar voren gekomen dat *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* gelijke, maar ook verschillende feiten hebben geselecteerd. Opvallend is het relatief hoge aantal geselecteerde feiten in *De Telegraaf* over de manier waarop Eric O. tegen de rechtszaak aankijkt en de steun die O. krijgt vanuit de bevolking. De meeste feiten hierover staan niet in *NRC Handelsblad*.

In de laatstgenoemde krant worden meer feiten genoemd over de rechtszaak zelf en over het OM en het ministerie van Defensie dan in *de Telegraaf*. De lezer van *NRC Handelsblad* krijgt meer informatie over bijvoorbeeld de gevoeligheid van de geweldsinstructies of over de reacties vanuit de Tweede Kamer op de rechtszaak dan de lezer van *De Telegraaf*. In de berichten na de vrijspraak van Eric O., zijn de gevolgen van de uitspraak voor andere militairen in *NRC Handelsblad* meer benadrukt dan in *De Telegraaf*. De vrijspraak betekent dat Nederlandse militairen het recht hebben om zich te verdedigen in bedreigende situaties. De feiten naar aanleiding van de vrijspraak zijn bij *De Telegraaf* minder op deze manier geïdentificeerd. Bij *De Telegraaf* is meer de nadruk gelegd op de blijdschap van Eric O. zelf en is minder gekeken naar de consequenties van de vrijspraak. De feiten over het schietincident komen bij beide kranten veelal overeen.

Het verschil van de feitenselectie- en ordening tussen de twee kranten uit zich door de verschillende beweringen die ik heb gemaakt. Uit de beweringen is naar voren gekomen dat *De Telegraaf* meer openlijk de kant kiest voor Eric O. dan *NRC Handelsblad* dat doet. Dit blijkt nogmaals uit de boodschappen die ik heb gemaakt naar aanleiding van de verankeringen.

Na het beantwoorden van de deelvragen richt ik mij op de vraagstelling die ik heb geformuleerd voor dit onderzoek. Deze luidt als volgt:

In hoeverre zijn de gebeurtenissen rondom de eerste rechtszaak tegen Eric O. in De Telegraaf en NRC Handelsblad via de verhaalvorm anders geframed, oftewel in hoeverre is er sprake van een andere selectie en ordening van feiten waardoor een andere duiding van de feiten in de verschillende kranten plaatsvindt?

Uit de onderzoeksgegevens is gebleken dat er andere feiten zijn geselecteerd door *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* en dat er een verschil is te zien in de ordening. Hierdoor kan ik concluderen dat de feiten over de eerste rechtszaak tegen Eric O. door *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* inderdaad anders zijn geframed. Dit komt het meeste tot uiting in de duidelijke keuze die *De Telegraaf* vanaf het begin maakt voor de kant van Eric O. *De Telegraaf* schetst Eric O. als het slachtoffer in deze zaak en het OM als de onzorgvuldige en vooringenomen partij. Dit is het overkoepelende frame waarin *De Telegraaf* de feiten heeft geplaatst.

NRC Handelsblad maakt minder gebruik van een eenduidig frame, alhoewel ook deze krant de voorzichtige neiging heeft om achter het verhaal van Eric O. te gaan staan. De onzorgvuldige werkwijze van het OM wordt toegelicht, maar de journalisten van *NRC Handelsblad* benadrukken dit minder dan de journalisten van *De Telegraaf* dat doen. Bij *NRC Handelsblad* zijn de feiten meer constatering en worden minder geduid. Uiteraard interpreteert de journalist ook feiten, maar de krant biedt de lezer daarnaast de mogelijkheid zelf een verhaal achter de feiten te maken. *NRC Handelsblad* geeft daar meer ruimte voor dan *De Telegraaf* dat doet.

Terugkoppeling naar de theorie

In het eerste hoofdstuk over communicatie en representatie ben ik begonnen met het artikel van Condit en Selzer (1985) over de Amerikaanse rechtszaak. Hierbij is de dader vrijgesproken naar aanleiding van zijn motieven. Het gaat er in dit artikel om dat de krant die over de rechtszaak berichtte niet alle feiten vermeldde. Hierdoor oordeelde het publiek anders dan de rechter en was het verbaasd over de uitspraak. Condit en Selzer verwijzen in het artikel vervolgens naar *objective reporting* en het behaviorisme van Watson en Skinner. Het gaat er hierbij om dat het menselijke gedrag kan worden verklaard vanuit het waarneembare.

In de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O. beschrijft *De Telegraaf* uitgebreid over hoe Eric O. zich voelt en hoe hij tegen de rechtszaak aankijkt. De journalisten van *De Telegraaf* schrijven dus niet alleen over het waarneembare, maar interpreteren daarnaast feiten. Dit doen de journalisten van *NRC Handelsblad* ook. Bijvoorbeeld het motief van de dader wordt toegelicht, net zoals de waardering voor Eric O. door zijn collega's. Volgens Watson en Skinner is het motief van de dader niet direct waarneembaar. De journalisten van *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* hebben assumpties moeten maken en conclusies getrokken, waardoor de berichtgeving volgens het behaviorisme onbetrouwbaar is geworden.

In paragraaf 1.1 en 1.2 heb ik de theorieën van Stuart Hall (1997) en James W. Carey (1989) over communicatie en representatie beschreven. Het gaat hierbij om gedeelde betekenisgeving binnen een gemeenschap, die ontstaat door de cultuur waarin men leeft. Door representatie en communicatie zijn wij, deelnemers aan een cultuur, in staat betekenis te geven aan gebeurtenissen en objecten. Ook het begrip discours, wat aan de orde komt in paragraaf 1.3, gaat over de productie van kennis. Deze kennis ontstaat door gedeelde betekenisgeving binnen een groep. Volgens de rituele benadering van communicatie (Carey 1989), biedt een krant de lezer de mogelijkheid het eigen wereldbeeld te vergelijken of te toetsen aan het wereldbeeld van de krant.

Naar aanleiding van mijn onderzoek heb ik geconstateerd dat *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* de feiten op bepaalde vlakken anders hebben geïnterpreteerd. Er is dus een andere betekenis aan de feiten gegeven. Dit is volgens de theorie van Hall en Carey te verklaren vanuit de subcultuur van beide kranten. *De Telegraaf* is de grootste krant van Nederland en richt zich op iedereen die Nederlands kan lezen (<http://abonneeservice.telegraaf.nl/?id=157>, geraadpleegd 14 maart 2006). In de beginselen van *NRC Handelsblad* staat dat de krant zich richt op publiek dat bereid is na te denken. De krant wil zijn publiek niet als onvolwassen behandelen en dringt hen daarom geen mening op. *NRC Handelsblad* wil de lezer de ruimst mogelijke informatie geven, zodat de lezer zelf een mening daarover kan vormen (<http://www.nrc.nl/krant/article115102.ece>, geraadpleegd 14 maart 2006).

Door het formuleren van deze doelgroepen, maakt de krant een keuze hoe zij haar berichtgeving opstelt. Dit beïnvloedt de manier waarop de feiten worden geduid. Uit mijn onderzoek is gebleken dat *De Telegraaf* de lezer een mening meegeeft en dat *NRC Handelsblad* de lezer de feiten meer zelf laat interpreteren. Dit is ook wat de krant zichzelf ten doel heeft gesteld. Hieruit kan ik concluderen dat de subcultuur van een krant er inderdaad voor zorgt dat er (deels) een andere betekenis aan feiten wordt gegeven.

In hoofdstuk 2 ben ik ingegaan op het begrip framing. Volgens Robert Entman (1993) gaat het bij framing om informatie die in een tekst wordt benadrukt door het in een kader te plaatsen: een frame. Hierdoor wordt informatie belangrijker gemaakt. Stephan D. Reese (2001) en Erving Goffman (in Tuchman 1976) leggen bij framing meer de nadruk op cultuur. Frames zijn gedeelde kennisstructuren, die cultureel zijn bepaald. Hierdoor kunnen gebeurtenissen geduid worden.

De frames die in de berichten uit mijn onderzoek zijn gebruikt, heb ik geformuleerd in de analyses op basis van de verschillende verankeringen. Dit is te lezen in de bijlagen. Tevens heb ik geconstateerd dat de berichtgeving uit *De Telegraaf* in één overkoepelend frame is te plaatsen: Eric O. als het slachtoffer en het OM als de schuldige van alle narisigheid. Door dit frame te gebruiken, is de nadruk in de berichtgeving op Eric O. en zijn onschuld gelegd. *De Telegraaf* heeft deze interpretatie van de feiten gedaan op basis van onze culturele waarden en normen: een militair heeft het recht om zich te verdedigen en wie anders zegt, heeft ongelijk. In de berichtgeving van *NRC Handelsblad* is minder duidelijk gebruik gemaakt van een eenduidig frame. Maar ook bij deze krant is de neiging om de kant te kiezen voor Eric O. aanwezig, echter minder duidelijk zichtbaar dan bij *De Telegraaf*.

In hoofdstuk 3 heb ik geschreven over verhaal en verankering. Losstaande feiten hebben volgens Crombag, Van Koppen en Wagenaar (1994) weinig betekenis. Het gaat er bij feiten om dat ze in een verhaal worden geplaatst. Relevant bij een verhaal is welke feiten de schrijver selecteert en hoe hij ze ordent. Uit de feitenselectie- en ordening volgt een bewering. Deze bewering kan vervolgens verankerd worden aan cultureel aanvaarde normen en waarden. Welke feiten de journalisten van *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* hebben geselecteerd en hoe deze zijn geordend, is in hoofdstuk 6 van deze *thesis* aan de orde gekomen.

In het laatste theoretische hoofdstuk, hoofdstuk 4, heb ik een aantal relevante onderzoeksartikelen besproken. Uit het eerste artikel van Condit en Selzer (1985) over de Amerikaanse rechtszaak blijkt dat de berichtgeving over een rechtszaak voor journalisten moeilijk is om vast te leggen. Dit door de tegenstrijdige verhalen die de strijdende partijen in de rechtszaal vertellen.

In de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O. is dit ook het geval. De journalisten van *De Telegraaf* hebben beide kanten van het verhaal toegelicht, maar hebben ervoor gekozen het verhaal van Eric O. meer als het 'juiste' verhaal aan te nemen dan het verhaal van het OM. Bij *NRC Handelsblad* wordt daar genuanceerder mee omgegaan.

Het tweede artikel van hoofdstuk 4 gaat over de manier waarop de schuld of onschuld van het centrale slachtoffer is weergegeven door de journalist in zijn artikel. Volgens Ettema en Glasser (1988) moet de journalist een compleet beeld van de situatie creëren om duidelijk te kunnen maken wie de

schuldige en wie de onschuldige is. De journalisten van *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* geven een compleet beeld van de situatie. Bij *De Telegraaf* is alvorens de rechter met een uitspraak is gekomen al grotendeels bepaald wie de schuldige en wie de onschuldige is. In de berichtgeving van *NRC Handelsblad* neigt de journalist op bepaalde punten voorzichtig naar de kant van Eric O., maar dit wordt niet erg benadrukt. Pas na de uitspraak van de rechter maakt de journalist van *NRC Handelsblad* een keuze voor de kant van de marinier.

Het derde artikel uit hoofdstuk 4 gaat over een onderzoek naar de werkwijze van journalisten. Hierbij is gekeken naar het gebruik van vooraf opgestelde hypothesen door journalisten bij het schrijven van een artikel. Ten grondslag aan impliciete hypothesen liggen veronderstellingen en assumpties die journalisten maken. Dit op basis van algemeen aanvaarde veronderstellingen binnen een cultuur. Of de journalisten van *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad* gebruik hebben gemaakt van vooraf opgestelde hypothesen heb ik niet onderzocht. Ik kan hierover geen uitspraken doen. Wat wel duidelijk is geworden uit mijn onderzoek is dat de journalisten een bepaalde visie geven op de feiten. Er worden dus assumpties gemaakt op basis van algemeen aanvaarde veronderstellingen binnen een cultuur.

Mijn onderzoek heeft aangetoond dat er verschillen bestaan in de duiding van de feiten tussen *De Telegraaf* en *NRC Handelsblad*. Echter, er is hierbij alleen gekeken naar de berichtgeving over de eerste rechtszaak tegen Eric O. De verschillen die ik heb geconstateerd tussen de twee kranten kunnen daarom niet worden gegeneraliseerd.

Tevens zegt de uitkomst van dit onderzoek niets over de kwaliteit of objectiviteit van de kranten. Om hier een uitspraak over te kunnen doen, zal verder onderzoek moeten worden gedaan.

Literatuurlijst**Artikelen/ boeken**

- Carey, J.W. (1989). *Communication as culture. Essays on media and society*. New York/ London: Routledge (p. 13-36).
- Condit, C.M. & Selzer, J.A. (1985). 'The rhetoric of objectivity in the newspaper coverage of a murder trial'. In: *Critical studies in mass communication*, vol. 2, nr. 3, p. 197-216.
- Coolen, G.L. (mei 2005). 'Het OM en de krijgsmacht'. In: *Ars Aequi*, vol. 54, nr. 5, p. 358-360.
- Crombag, H.F.M., Koppen, P.J. van & Wagenaar, W.A. (1994). *Dubieuze zaken. De psychologie van strafrechtelijk bewijs*. Amsterdam/ Antwerpen: Contact (p. 41-77).
- Entman, R.M. (1991). 'Framing US coverage of international news: contrast in narrative of the KAL and Iran Air incidents'. In: *Journal of communication*, vol. 41, nr. 4, p. 6-27.
- Entman, R.M. (1993). 'Framing: toward clarification of a fractured paradigm'. In: *Journal of communication*, vol. 43, nr. 4, p. 51-59.
- Ettema, J.S. & Glasser, T.L. (1988). 'Narrative form and moral force: the realization of innocence and guilt through investigative journalism'. In: *Journal of communication*, vol. 38, nr. 3, p. 8-26.
- Fiske, J. (1987). *Television culture*. London: Routledge.
- Fiske, J. (1994). *Media Matters. Everyday culture and political change*. Minneapolis/ London: University of Minnesota Press.
- Hall, S. (Ed.) (1997). *Representation. Cultural representations and signifying practices*. London/ Thousand Oaks/ New Delhi: SAGE Publications.
- Reese, S.D. (2001). 'Prologue-framing public life: a bridging model for media research'. In: Reese, S., O. Gandy & A. Grant (eds) (2001). *Framing public life. Perspective on media and our understanding of the social world*. Mahwah, New Jersey/ London: Erlbaum Lawrence Associates, Publishers, p. 7-31.
- Sanders, E. & Metselaar, K. (2000). *Stijlboek NRC Handelsblad*. Utrecht/ Antwerpen, Rotterdam: Van Dale Lexicografie BV.
- Stocking, S.H. & LaMarca, N. (1990). 'How journalist describe their stories: hypotheses and assumptions in newsmaking'. In: *Journalism quarterly*, vol. 67, nr. 2, p. 295-302.
- Tuchman, G. (september 1976). 'What is news? Telling stories'. In: *Journal of communication*, vol. 26, nr. 4, p. 93-97.
- Wester, F. (2001). 'Inhoudsanalyse als kwalitatief-interpreterende werkwijze'. In: Hüttner, H.J.M., K. Renckstorf & F. Wester (eds) (2001). *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, p. 609-610 en 624-648.

Artikelen uit dagbladen

- Derix, S. (27 september 2004). 'Marinier Erik O. mocht schieten, maar niet op iedereen'. In: *NRC Handelsblad*, sectie: Binnenland, p. 3.
- Derix, S. (28 september 2004). 'Mariniers houden Eric O. tijdens rechtszaak uit de wind'. In: *NRC Handelsblad*, sectie: Binnenland, p. 7.
- Derix, S. (18 oktober 2004). 'Rechtbank volgt versie van Eric O.' In: *NRC Handelsblad*, sectie: Binnenland, p. 3.
- Huisjes, B. (5 oktober 2004). 'Zonder dreiging gericht schot gevraagd. Zeer lage eis vanwege lastige situatie in Irak'. In: *De Telegraaf*, p. 3.
- Redacteur van *NRC Handelsblad* (4 oktober 2004). 'Eis Eric O.: zes maanden voorwaardelijk'. In: *NRC Handelsblad*, sectie: Binnenland, p. 3.
- Redacteur van *NRC Handelsblad* (18 oktober 2004). 'Rechtbank spreekt sergeant Eric O. vrij; Bewijs openbaar ministerie onvoldoende'. In: *NRC Handelsblad*, p. 1.
- Redacteur van *NRC Handelsblad* (4 mei 2005). 'Hof kritiseert OM in zaak tegen Eric O.: weer vrijspraak'. In: *NRC Handelsblad*, p. 1.
- Redacteur van *NRC Handelsblad* (12 mei 2005). 'OM niet in cassatie in zaak Eric O.' In: *NRC Handelsblad*, p. 1.
- Redacteur van *De Telegraaf* (25 september 2004). 'Eric verdient een lintje! Massale bijval voor schietende marinier aan vooravond proces'. In: *De Telegraaf*, p. 17.
- Sanders, C. (19 oktober 2004). 'Recht zegeviert voor Eric O. Marinier op alle punten vrijgesproken'. In: *De Telegraaf*, p. 1.
- Soeteman, F. (28 september 2004). 'Eric O.: morgen doe ik gewoon weer hetzelfde. Marinier staat op scherp in rechtszaal'. In: *De Telegraaf*, p. 3.
- Soeteman, F. (19 oktober 2004). 'Justitie mis met elk verwijt. Brede grijns op gezicht van Eric O.' In: *De Telegraaf*, p. 3.

Internet

- <http://abonneservice.telegraaf.nl/?id=157>
- <http://www.lexis-nexis.com>
- <http://www.nrc.nl/krant/article115102.ece>
- <http://www.rechtspraak.nl/Gerechten/Rechtbanken/Arnhem/Actualiteiten/Erik+O.htm>
- <http://www.rechtspraak.nl/Gerechten/Gerechtshoven/Arnhem/Actualiteiten/Persbericht+in+de+zaak+schadevergoeding+Eric+O.htm>